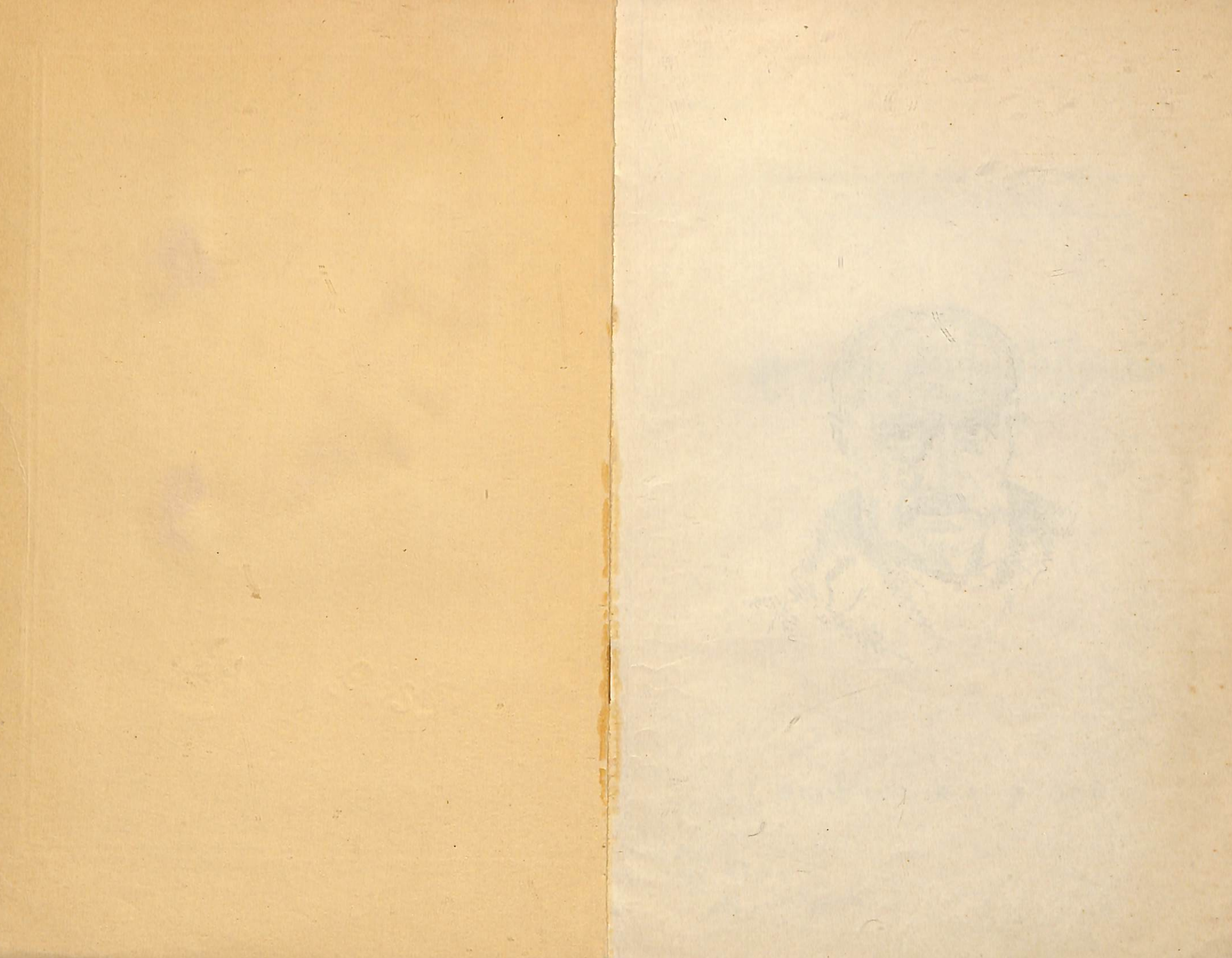

Եղիշկ թարս ունենայ

Բ

3031

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՐՊԱՐՎԵՍԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
Թ Ա Ն Գ Ա Ր Ա Ն
ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԻ ՏՈՒՆ

ՎԱՍՏԱԿԱԿՈՐ ՆԿԱՐԻՉ
ՅԵՂԻՇԵ ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆԻ
ՀԵՏԱԿՎԱՆ ՅՈՒԾԱՀԱՆԴԵՍԻ
Կ Ա Տ Ա Լ Ո Գ

1870 ~ 1936

ՅԵՐԵՎԱՆ ★ 1 9 3 8

30/IX 38թ.
- Ջիվանյան

Շապիկի վրա նկարիչի ինքնանկարը
Տիսուլից առաջ Յե. Թադեվոսյանի պորտրեն
գործ նկարիչ Պ. Ա. Շիրիկեցու կողմից:

Կասալոզը կազմեց Կերպարվեստի Պես. Թան-
գարանի գիտ. աշխատակից Յե. Խաչատրյանը
Ներածական հոդվածը՝ Ռ. Դրամբյանի
Պատասխանատու խմբագիր՝ Ա. Շանինյան:

Տեխնիկական խմբագիր 2. Մարտիսյան
Սրբագրիչներ Մ. Հախնազարյան, Վ. Յեսայան
Հանձնված է արտադրության 22/IX 1938 թ.
Ստորագրված է սպեյու 28/IX 1938 թ.
Գլավիխի լիազոր 6660 Պատ. 469, փրամ 300
Պեհամայարանի հրատ. սպարան, Յերեվան

3/796-48

ՅԵ. Մ. ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ

Յեղիսե Թադեվոսյանը հանդիսանում է ականա-
վոր, կուրբիտի բացառիկ նուրբ զգացմունքի տեր նկա-
րիչ և մեծ կուլտուրա ունեցող գեղարվեստագետ: Նա
բնության անվերջ ու չքնաղ բազմազանութունը և
նրանում յեղած ամեն առավելապես պայծառն ու տո-
նականը հաղորդել կարողացող պեյզաժիստ է, վորը՝
իրենց չափերով գրեթե մանրանկար իր պեյզաժնե-
րից՝ բնության ուրախ, ցնծալից ներբողն է ստեղծել:
Յեղիչե Թադեվոսյանն, իբրև այդպիսին, կանգնեց մեր
առջև սրանից մի քանի տարի առաջ բաց արած իր
ետյուզային գործերի ցուցահանդեսում: Արդեն իսկ
այդ գործերը Թադեվոսյանին իրավունք եյին տալիս
առաջին տեղերից մեկը գրավելու մեր արվեստի մեջ.
Իսկ յեթե դրանք հայտնի լինեյին Հայաստանի սահ-
մաններից դուրս, ապա Թադեվոսյանը, իբրև պեյզա-
ժիստ, մի շարքում կդասվեր այնպիսի անունների
հետ, ինչպես Լեվիտանը, Կորովինը և ուրիշները:
Բայց մեր արվեստում Թադեվոսյանի ունեցած նշանա-
կութունը միմիայն պեյզաժի բնագավառով չի սահ-
մանափակվում. ներկա հեռավան ցուցահանդեսը

հնարավորութիւնն և տալիս ծանոթանալու նրա բազմակողմանի արվեստի բոլոր կողմերին:

Յեթե Թաղեվոսյանի պեյզաժային գործերը ներկայումս ել, նրա գեղարվեստական ամբողջ ժառանգութեանը ծանոթանալուց հետո, արվեստագետի բարձրագույն նվաճումն են, առաջին տեղը բռնելով նաև քանակական տեսակետից, ապա նրա գեղարվեստական գործունեությունը մյուս կողմերը ևս արժանի յեն ուշադրութեան: Մենք կարծում ենք, վոր Թաղեվոսյանին հասկանալ, իսկ զբանով հենց նրան գնահատել անհնարին է առանց նրա թեև փոքրաթիվ, բայց բովանդակութեամբ չափազայց բազմազան նկարներին և եւքիղներին ծանոթանալու: Այդ վերջինների մեջ ամենից առաջ հանդես և գալիս նրա արվեստի ստեղծագործական բնույթը՝ վոչ թե բնութիւնից կախման մեջ գտնվելը, այլ ազատորեն կենսագործելու և գեղարվեստական կերպարներ ստեղծելու ընդունակութիւնը: Վերջապես, մեզ մոտ սակավ կարելի չե հանդիպել մի արվեստագետի, վորի ստեղծագործութեան դիպագոնն ունենար այն լայնութիւնը, այն բացառիկ բազմակողմանիութիւնը, ինչպիսին մենք Թաղեվոսյանի մոտ ենք տեսնում: Սակայն դժբախտաբար մենք մինչև այժմ ամբողջական պատկերացում չենք ունեցել նրա մասին:

Թաղեվոսյանը բնավ չի ունեցել կատարման պատրաստի, առաջուց մշակված յեղանակներ. նկարներին նրա մեկնաբանումը միշտ ել համապատասխան և յեղել բովանդակութեանը: Ահա թե ինչու այնքան աշխատանք են, այնպես իրար նման չեն արվեստագետի նկարները: Իր մտահղացումներն ինչպես հարկն և

մարմնավորելու համար նա ոգտվում և վոչ միայն նկարչական կատարման բոլոր հայտնի միջոցներից, այլ նույնիսկ յերբեմն փորձարկում, եքսպերիմենտներ ել և անում, նոր նյութեր կիրառելով, որինակ՝ գունավորած գիպս, բնական քարերից մոզաիկա: Նույն այդ նպատակով նրա նկարներն ունեն ամենաբազմազան չափեր, սկսած ամենափոքրերից մինչև մեծ դեկորատիվ պաննոն: Նա ունի նաև քանդակագործական աշխատանքներ քարից, գիպսից, կերամիկայից, փայտից և փղոսկրից: Կատարման յեղանակների բազմազանութիւնը բնավ չի խոսում, ի հարկե, այն մասին, վոր Թաղեվոսյանի գործերը գիմագուրկ են. ընդհակառակը, նրացնում միշտ ել մեծ ու յուրահատուկ անհստակասութեան կնիք և տեսնվում:

Վերջապես, մի մոմենտ ել չափազանց եյական և Թաղեվոսյանի բնութագրման համար. այդ այն է, վոր նա ամուր թելերով կապված եր իր յերկրի, իր ժողովրդի հետ, վորի անմիջական կյանքից և վորի ստեղծագործութեան ամենահարուստ գանձարանից նա բազմազան թեմաներ եր քաղում իր նկարներին համար: Ժամանակակից և պատմական ժանր, լեգենդներ, պատմութիւններ, հեքիաթներ, խաղիկներ և նույնիսկ անեկդոտներ՝ նյութ եյին տալիս նրա լայն, բազմակողմանի բնութեանը: Դրա հետ մեկտեղ նա նկարում և պորտրետներ, նատյուր-մորտեր, զբաղվում և որնամենտիկայով, դեկորատիվ գործերով, չխոսելով արդեն պեյզաժների մասին, վորոնք քանակապես զերազանցում են մյուս բոլոր գործերին՝ միասին վերցրած: Վորպիսի ապշեցուցիչ համապարփակութիւն, վոր մանավանդ նկատելի չե մի բնագավառում նեղ կերպով մասնա-

գիտանալու այն ֆոնի վրա, վոր տիրում էր նախահեղափոխական արվեստի մեջ:

Կանգնած լինելով ուսական և արելմտայնվրուպական ժամանակակից գեղարվեստական կուլտուրաների լավագույն նվաճումների մակարդակի վրա, Թագեվոսյանն իր առողջ ըմբռնումով մերժեց այն բոլոր անկումային, անառողջ, ֆորմալիստական թեքումները, վորոնք նախապատերազմական տարիներին տիրում էին յեվրոպական բուրժուական արվեստի մեջ և մինչեւ այժմ էլ ծաղկած են այստեղ:

Յեթե գրանում Թագեվոսյանի արվեստն ազատ է վորեն ազգեցուցությունից, դրա փոխարեն շատ բանում տուժել է շնորհիվ այն պայմանների, վորոնց մեջ անցել է նրա գեղարվեստական գործունեյության նշանակալի մասը: Տաղանդավոր նկարիչը լավագույն, հասուն տարիներին հարկադրված էր իր ժամանակի խոշոր մասը վատնել այն բանի վրա, ինչ կարող էր բաժին ընկնել ամենասովորական գեղարվեստագետի—նկարչության դասեր տալ միջնակարգ դպրոցներում, իսկ նրա գործերը չէին գնվում: Յերկար տարիներ ապրելով և աշխատելով հայկական մինչհեղափոխական միջավայրում, Թագեվոսյանին չհասկացան և չգնահատեցին հայկական բուրժուազիան և նրա ինտելիգենցիան: Ձարմանալի՞ յե արդյոք, վոր իբրև հակակշիռ այն ճիշտ և առողջ գծի, վոր հենց սկզբից դրված էր Թագեվոսյանի մեջ, նրա արվեստն սկսում է հեռանալ կյանքից դեպի վերացականը, վոչ-ուհալը, հեռանում է յերազների և տեսիլների աշխարհը: Կատարվում է այն, ինչը սովորաբար լինում է գեղարվեստագետի և հասարակության միջեւ տեղի ունեցող պառակտման

հետեւանքով: «Արվեստն արվեստի համար»— դառնում է Թագեվոսյանի գործունեյության լողունգը: Գեղարվեստագետը ջանում է լուծել փիլիսոփայական-վերացական ընդլթի խնդիրներ, վորոնց կատարման համար միայն գեղարվեստագետի հատկությունները բավական չէին: Բարեբախտաբար այդ տենդենցները լիովին չգերակշռեցին և բոլորովին չարտամղեցին գեղարվեստագետի առողջ գիրքավորումները ուսու կյանքի վերաբերյալ, թեև դրանք նկատելի տեղ գրավեցին նրա արվեստի մեջ:

Նրա կյանքի միայն վերջին տարիներում, արդեն մեր խորհրդային շրջանում, նրա մեջ նկատվեց հեռացում այդ գծից և ձգտում դեպի վերակառուցումը: Անժամանակ մահը հնարավորություն չտվեց Յե. Մ. Թագեվոսյանին զարգացնելու իր գործունեյությունն այդ ուղղությամբ:

Վաղարշապատցի ջրաղացպանի վորդի Յեղիշե Թագեվոսյանը ծնվել է 1870 թվականին, գյուղական մի համեստ ընտանիքում: Նրա մանկության ոռաջին տարիներն անցել են Վաղարշապատում: Նրա հոր ընտանիքը բազմանդամ էր, բայց յերեխաների մեծ մասը մանուկ հասակում էր վախճանվել: Մնացել էին չորսը՝ Յեղիշեն և իր յերեք քույրը: Յերեխայի մեջ հենց այդ տարիներին հետաքրքրություն նշմարվեց դեպի գեղարվեստը: Նրա հիշողության մեջ մնացել էր այն ուժեղ տպավորությունը, վոր նրա վրա գործել էր Կորրեջիոյի նկարից արված գրավյուրը, վոր նա առաջին անգամն էր տեսնում, ինչպես նայել իր ազգականներից մեկի մի մատիտանկարը: Գեղարվեստագետի հայրն ինքը լավ փայտաքանդակորդ էր, իսկ ավագ քույրը

հիանալի ձեռագործ անել գիտեր: Յեղիշեն նկարել սկսեց 7—8 տարեկան հասակից. նկարում եր անուխով, գաճաճ սպիտակ պատերի վրա: Յերբ յերեխայի 9 տարին լրացավ, նա հորյեղբոր միջոցներով ուղարկվեց Թբիլիսի, վորտեղ ընդունվեց Տեր—Հակոբյանի պանսիոնը: Յերկու տարի անց, 1881 թվականին, նրան ուղարկում են Մոսկվա՝ Լազարյան ճեմարանը: Այստեղ բավական պայծառ դրսևվորվում են նրա նկարչական հակունքները: Նկարչության ուսուցիչ Տիտովը նրան քաջալերում է այդ ուղղությամբ: Դրա փոխարեն ուրիշ դասերով նա քիչ է զբաղվում: Լազարյան ճեմարանում Թադևոսյանը մնաց ընդամենը չորս տարի՝ մինչև 1885 թվականը: Նկարչության նրա ձիրքը բանաստեղծ Հովհաննես Հովհաննիսյանին, վորն այն ժամանակ դաստիարակ էր Լազարյան ճեմարանում, դրդեց խորհուրդ տալու, վոր Թադևոսյանին տեղավորեն նկարչության, քանդակագործության և ճարտարապետության դպրոցում: Թադևոսյանը տաս տարի սովորեց այդ դպրոցում և ավարտեց 1894/95 թվականին: Դպրոցը, նկարչի ասելով, նրան միայն զեղարվեստական գրագիտություն տվեց: Դասատուներից ամենից ավելի հիշելի մնաց Ն և Վ ր և Վ ր: Թադևոսյանի՝ իբրև նկարչի զարգացումը տեղի ունեցավ ավելի ուշ, և այստեղ մեծ դեր խաղաց Վ. Դ. Պոլենովի ազդեցությունը: «Յերբ 1885 թ. յես առաջին անգամ յեղա Տրետյակովյան գալերեայում, մյուսներից ավելի Պոլենովի բաժինն ինձ ապշեցրեց: Ինձ համար, իբրև սկսնակի, տեխնիկայի ու կոլորիտի հարցերը կենսական պահանջներ էին: Յես ջերմ ցանկություն ունեցա հատկապես նրանից սովորելու».— գրում է Թա-

դևոսյանն իր հիշողությունների մեջ Վ. Դ. Պոլենովի մասին: Բայց յերիտասարդ նկարչին դպրոցում յեղած ժամանակ գրեթե չվիճակվեց սովորել Պոլենովից: Պոլենովի ազդեցությունը վերաբերում է արդեն դպրոցն ավարտելուն հաջորդած առաջին տարիներին: Ավելի ուշ, չնայած նրանց տարիքների մեծ տարբերությանը, այդ հարաբերությունները վերածվեցին փոխադարձ բարեկամության, վոր պահպանվեց ամբողջ կյանքում:

Թադևոսյանի, նկարչական դպրոցում յեղած ժամանակի նկարներից պահպանվել են ընդգուճիների (натурщины) ետյուղները և Դրիմի պեյզաժների սերիան: Իր ավելի ուշ կատարած ետյուղային գործերի համեմատությամբ դրանք միքիչ չոր են: Բայց մի ետյուղ, պեյզաժ «Բողոքողսկում», վոր նույն տարիներին է վերաբերում, աչքի յե ընկնում իր արտակարգ վարպետությամբ և ավարտվածությամբ: Նույն տարիներին վերաբերող մի ուրիշ, էլ ավելի ապշեցուցիչ գործ է Ռ. Մ. Սուրենյանի պորտրեն, կատարված նկարչական այնպիսի նուրբ ազնվությամբ, վորից արդեն գուշակվում է ապագայի ականավոր կոլորիտը:

1895 թվականին, դպրոցն ավարտելուց հետո, Թադևոսյանը վորոշ ժամանակով վերադառնում է ծննդավայրը՝ Վաղարշապատ: Այստեղ նա միտք է հղանում տալու իր առաջին յերկու ժանրային նկարը՝ «Կեսորյա ճաշը» և «Արեվելյան նոկտյուրնը», վորոնց թեմաները գեղարվեստագետը վերցրել էր ծննդավայրում արած անմիջական գիտողություններից: Առաջին նկարի վրա սկսած աշխատանքը չեք հաջողվում: Յերիտասարդ նկարիչը մարդ չունեք, վոր հետը խորհըրդակցեր աշխատանքի պրոցեսում ծագող մի ամբողջ

շարք հարցերի շուրջը: Այդ ամենը Թաղեվոսյանին գրգեց նորից Մոսկվա վերադառնալ:

Մոսկվայում անցկացրած հինգ տարին, 1896—1900, շատ արդյունավոր յեղան նրա համար, և այնուհետև Թաղեվոսյանին այլևս յերբեք չհաջողվեց ապրել այդպիսի լիակատար, բացառապես գեղարվեստին նվիրված կյանքով: Թեպետ նրա նյութական դրուժյունն այդ ժամանակ այնքան էլ լավ չէր (ապրուստը հոգացվում էր գլխավորապես պատահական վաստակներով), բայց այդ ամենը հատուցում էր գտնում աշխատանքով: Յերիտասարդ նկարիչը, բացի Վ. Գ. Պոլենովից, ծանոթություն է հաստատում արդեն անվանի մի շարք յերիտասարդ գեղարվեստագետների հետ՝ Լեվիտանի, Վրուբելի, Կորովինի, Բորիսով-Մուսատովի, Գոլովինի, Դոսեկինի: Բայց Թաղեվոսյանն այդ տարիներին առանձնապես մոտեցավ Յե. Գ. Պոլենովային: Վերջինս զգալիորեն ավելի տարիքով լինելով նրանից, մեծ ազդեցություն ուներ նկարչի վրա, այն էլ վոչ թե միայն գեղարվեստի հարցերում, այլ նաև աշխարհային ցեղողության: Թաղեվոսյանի գրած հիշողությունները Պոլենովայի մասին և նրանց նամակագրությունը հարուստ նյութ են Թաղեվոսյանին ուսումնասիրողի համար:

Իբրև Պոլենովայի գեղարվեստական անմիջական ազդեցություններից մեկը, Թաղեվոսյանը նշում է նրա պատվաստած հետաքրքրությունը դեպի որնամենտիկան: Ընդվորում, նկարչի ասելով, իր գծադրւթում, առանց վորեւ դիտավորության, միշտ էլ հայկական որնամենտներ էյին ստացվում: 1898 թ. «Արվեստասերների ընկերության» կոնկուրսին Թաղեվոսյանի

ներկայացրած հիշյալ նկարները՝ «Կեսորյա ճաշ» և «Արևելյան նոկտյուն»՝ մրցանակների արժանացան: Մեկ գեղարվեստագետի միաժամանակ յերկու մրցանակ տալը մեծ հաջողություն էր յերիտասարդ նկարչի համար, իսկ այդ մրցանակաբաշխման շուրջը ժյուրիի մեծամասնության վորոշումից դժգոհ մի քանի անդամի բարձրացրած ադմուկը մամուլի նյութ դարձավ: Բայց ժյուրիի անդամներից Թաղեվոսյանի կողմն էյին բոլոր առաջավոր և հեղինակավոր գեղարվեստագետները՝ Սերովը, Ոստրուխովը, Պոլենովը, Լեվիտանը, Կորովինը: Դժբախտաբար մի քիչ դժվար է այդ յերկու նկարների մասին դատելը, վորովհետև «Կեսորյա ճաշ»-ի ընագիրը շուտով հրդեհի ճարակ դարձավ, իսկ «Արևելյան նոկտյուն»-ը հայտնի չէ, թե վորտեղ է գտնվում: Ցուցահանդեսում կան դրանց, ավելի ուշ ժամանակի, փոքրացրած և եսքիզային կրկնությունները, վոր նկարիչը հիշողությամբ կատարել է 1924—25 թ. թ.:

Թաղեվոսյանի՝ իբրև մեծ հույսեր տվող նկարչի մասին արդեն համարում էր ստեղծվել վոչ միայն Մոսկվայի գեղարվեստագետների միջավայրում, այլ և նույնիսկ ինտելիգենցիայի ավելի լայն շրջաններում: Անդրեյ Բելին իր «На рубеже двух столетий» գրքի մեջ գրում է, թե ինչպես ինքը 90-ական թվականներին ցուցահանդեսներ էր տանում իր մորը, «աննկատելի ճնշումով նրան դարձնում էր Լեվիտանի, Նեստերովի, Թաղեվոսյանցի, Կորովինի կողմը»: Յերբ Թաղեվոսյանի բարեկամներից մեկը նրան ուղարկել էր այդ տողերի քաղվածքը, վերջինս վշտով պատասխանել էր, վոր ինքը «տերեւ պես պոկվել է մեծ ծա-

ուից»։ Թաղելուսյանի հետևյալ խոշոր աշխատութիւնը, Մոսկվայի այդ շրջանին վերաբերող, «Կուլը հալատ» նկարն է։ Ինչպես մրցանակի արժանացած հիշյալ յերկու նկարի, նույնպես և վերջինիս սյուժեն էլ նկարիչը դիտել է Հայաստանում յեղած ժամանակ։ Ըստ մտահղացման նկարը շատ պարզ է։ Չափազանց արտահայտիչ է խաչքարի կողմը կռացած և կոնակով գրեթե դիտողին դարձած ծերունու ֆիգուրան, մանավանդ նրա ծերունական ձեռքը և ծոճրակը։ Ակամայից հիշում ես Ռեմբրանդտի «Անառակ վորդին», վորտեղ նման դիրք է ոգտագործված։

1889 թվականին Թաղելուսյանը Վ. Դ. Պոլենովի հետ միասին իր առաջին ճանապարհորդութիւնն է կատարում գեպի Արևելք՝ Պաղեստին։ Այդ ճանապարհորդութեան արդյունքը յեղավ ետյուզներէ մի սերիա այն վայրերից, վորտեղ յեղել է նկարիչը. սակայն դրանք, լինելով բարեխղճորեն ուսումնասիրված, նկարչականի կողմից հետ են նկարչի հետագա ետյուզներից։ Մի տարի հետո Թաղելուսյանը կատարում է իր յերկրորդ արտասահմանյան ճանապարհորդութիւնը, այս անգամ արդեն Փարիզ՝ համաշխարհային ցուցահանդեսը։ Այդ ժամանակից սկսած և մինչև համաշխարհային պատերազմը գեպի Յեվրոպա կատարվող ճանապարհորդութիւնները դառնում են գրեթե ամենամյա։ Փարիզը, ամենից առաջ Լուվրն իր համաշխարհային հավաքածուով, Թաղելուսյանին գեղարվեստական բազմաթիվ տպավորութիւններ է տալիս։ Այստեղ նա ծանոթանում է նաև ժամանակակից արևմտաչեվրոպական արվեստին։ Բայց այդ ժամանակ արդեն ընդհանուրից ճանաչված ֆրանսիական

իմպրեսիոնիստները չէին, վոր գեղարվեստագետին ամենից ավելի հետաքրքրողների թվում գտնվեցին։ Դրանք էին՝ հոլանդացի Տորրոպը, շվեյցարացի Հոլլերը, շվեդ Յորնը, իսկ ֆրանսիացիներից՝ Բենարը, Բուտե դը Մոնվելը և Անրի Մարտենը։ Մանեյի, Մոնեյի և իմպրեսիոնիզմի ուրիշ պարագլուխների ազդեցութիւնը զգացվեց ավելի ուշ, հետևյալ ճանապարհորդութիւնների ժամանակ։

1901 թվականին Թաղելուսյանը թողնում է Մոսկվան և փոխադրվում Թբիլիսի, վորտեղ և վերջնականապես բնակութիւն է հաստատում։ Այդ փոխադրութիւնը կատարվեց անձնական բնույթի պատճառներով։ Մի շարք միջնակարգ դպրոցներում նրա հանձն առած մանկավարժական աշխատանքը նրանից շատ ժամանակ էր խլում և հնարավորութիւն չէր տալիս գեղարվեստական աշխատանք կատարել։ Միակ ժամանակը, վոր նկարիչը կարողանում էր ամբողջութեամբ ոգտագործել, ամառային արձակուրդներն էին, վորոնք սովորաբար անց էին կացվում Յեվրոպա ճանապարհորդելով։ Այդ ուղեվորութիւնները Թաղելուսյանին առատ նյութ էին տալիս ետյուզային գործերի համար։ Մանավանդ ծովային ճանապարհորդութիւնների ժամանակ նկարիչը շոգենավից նկարում էր ամենից ավելի ուշագրավ բոլոր տեսարանները։ Իբրև արդյունք ստեղծվեց ետյուզների մի կոլեկցիա, վորը քիչ բացառութիւններով, ներկայացված է այս ցուցահանդեսում։ Այդ պեյզաժներում, վորոնցից բաղկացած է Թաղելուսյանի ետյուզների ճնշող մեծամասնութիւնը, արդեն 1903—4 թվականներից սկսած և ավելի ուշ լիուլի ծաղկում է նրա նկարչական մեծ շը-

նորքը: Դրանցում Թադևոսյանը հանդես է գալիս վորպես պլենների փայլուն ներկայացուցիչներից մեկը և զբաղվում է իմպրեսիոնիզմի հետ:

Բայց Թադևոսյանին հազիվ թե կարելի յե լիովին իմպրեսիոնիստ համարել: Նույնիսկ յեթե վերցնենք նրա ետյուզները, վորոնցով նա ամենից ավելի յե հարում այդ հոսանքին, ապա այստեղ ել կարելի յե եյական տարբերութուն տեսնել: Իմպրեսիոնիզմը տեսանելի ամեն բան անց եր կացնում սուբյեկտիվ զգացումների պրիդմայով, այնինչ Թադևոսյանի հետագա ետյուզների ճնշող մեծամասնության հիմքը կազմում են որյեկտիվ ըմբռնումները: Ռեալ, շոշափելի, և վոչ թե յեթերի թրթռումների միջ լուծված բնությունն է մեղ ներկայանում նրա պեյզաժներում: Նա կարողանում է հաղորդել թե Սիրիայի, Պաղեստինի տոթակեզ, կոնստանտնուպոլիսի բնությունը և թե իրեն հարազատ Հայաստանինը, Վենետիկի ջրանցքների խոնավ, գոլորշիացումներով հագեցած անկյունները, Բրետանի լեռկ ժայռերն ու ավազները, Ռուսաստանի կենտրոնական շրջանի դաշտերի լայն տարածությունները, արևային Վրաստանը: Բայց Թադևոսյանին առանձնապես հաջողվում եր, և նա, թերևս, ամենից ավելի սիրում եր պատկերել գարունը, փթթող բնության լիրիկական քնքշությունը: Մի շարք տարիների ընթացքում նա վերադառնում է ծաղկող պտղատու ծառերի միշտ միջինիլոյն գարնանային մոտիվներին: Թադևոսյանի պեյզաժների մեջ նշանակալի տեղ են գրավում ծովային, ծովափնյա մոտիվները:

Բնության անվերջ բազմազանությունը, նրա բազմազանությունը հաղորդելու շնորհքն ել հենց էազ-

մում է Թադևոսյանի՝ իբրև պեյզաժիստի՝ արժեքավոր հատկություններից մեկը:

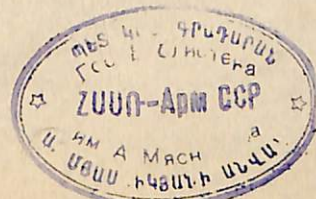
Նրա աշխատությունների մեջ կա տասից ավելի Արարատի պատկեր, բայց նրանցից վոչ մեկը չի կրկնվում: Գեղարվեստագետը յուրաքանչյուր անգամ ինչ-վոր նոր բան է գտնում, Արարատի պատկերմանը մոտենում է մի ուրիշ կողմից:

Նուրբ ճաշակը, իսկական արտիստականությունն են հատուկ նրա այդ ետյուզներից յուրաքանչյուրին, վորոնք չափերով գրեթե մինիյատուր են և միաժամանակ գեղարվեստի լիարժեք յերկ:

Մնացած բոլորի մեջ առանձնակի տեղ են գրավում յերեք ետյուզը: Դա Մադրիդի Պրադոյում գտնվող Վելասկեզի «Զուլհակուհիների» ու «Las meninas»-ի և Տիցիանի «Վեներա» նշանավոր նկարների փոքրացրած պատճեններն են: Այստեղ պատճեն բառը իրականությանը համապատասխանում է վոչ բոլորովին, քանի վոր համաշխարհային արվեստի այդ գլուխ գործոցների նկարչական կողմը հաղորդելուն մոտենալու համար Թադևոսյանին, բնագրերի և պատճենների միջև գոյություն ունեցող չափերի ահագին տարբերության պայմաններում, պետք է լինում գեղարվեստական այլ յեղանակներով հասնել տպավորության նույնությանը: Ըստ եյության գրանք նույնպիսի ետյուզներ են, ինչպես լինում են բնականից կատարված ետյուզները:

Բացի Թրիքիսիի ժամանակաշրջանում՝ 1901 թրվականից մինչև Վրաստանի խորհրդայնացումը՝ նկարչի ունեցած ետյուզային գործերից, Թադևոսյանը քիչ բան է արել: Մի քանի նկար, մի շարք եսքիզներ և չավարտված գործեր—այս է յերկու տասնամյակի,

31456-2

նկարչի հասունության և ուժերի ծաղկման տարիների հանրագումարը, վորոնք ընականաբար պետք է լինե-
յին անպայման ավելի արդյունավոր:

Այդ նույն տարիներին բեկում է կատարվում նրա մեջ նկարների գաղափարական արտահայտության տեսակետից: Նկարներ են նկատվում, վորոնց բովան-
գակությունը հեռանում է ռեալ կյանքից և տանում գեպի յերազների, յերևակայությունների վոչ ռեալ աշխարհը: Գեղարվեստագետի՝ այդ արամադրություն-
ների համար շատ ցուցանշական է նրա «Յերազներից մեկը» նկարը, վորտեղ պեյզաժի ֆոնի վրա գտնվում է անորոշ, ֆանտաստիկ ճարտարապետության մի շենք, դեպի վորը տանում է մի շավիղ. նստած ֆի-
գուրը չի կենդանացնում այդ տարրերնակ, վոչ ռեալ պեյզաժը, վորտեղ ամեն ինչ ասես սուզված է յերազի մեջ: Մի այլ նկար՝ «Հանձարը և ամբոխը» ել ավելի բնորոշ է նկարչի արամադրությունների համար: Այդ նկարի հիմքը կազմում է հանձարեղ անձնավորություն-
ը շրջապատի միջավայրին հակադրելու պարզ արտա-
հայտման գաղափարը: Վերջինս չի հասկանում և ծաղ-
րում է «իր» հերոսին: Աչքի ընկնող անձնավորության՝
իր միջավայրի կողմից մերժված լինելու այդ գաղա-
փարը մեր ժամանակներում և մեր յերկրում, իհարկե, անհասկանալի և պարզապես անհնարին կլիներ: Բայց այն հանգամանքը, վոր այդ դիրքավորումն ստեղծվում է մինչևեղափոխական ժամանակներում մի նկարչի մոտ (նկարը վերաբերվում է 1909 թվականին այն ե՝ ռեակ-
ցիայի տարիներին), վոր ապրում է կապիտալիստա-
կան հասարակության մեջ, արվեստը չհասկացող և նրան խորթ շրջապատում, մեզ համար բացահայտում են

նրա վերաբերմունքը դեպի այդ հասարակությունը Սուանձնապես համարձակ կռահում չի լինի այն յեն-
թաղությունը, թե անձնապես ապրած շատ հիասթա-
փություններ են գեղարվեստագետին դրդել նկարելու:
այդ նկարը, վորտեղ հերոսը փախչում է ամբոխից ծաղրված: Ըստ եյության այդ նույն գաղափարն է արտահայտված նաև Լերմոնտովի մոտ նրա հայտնի «Մարգարե» վոտանավորի մեջ՝ «Գլխիս մոխիր եմ ցա-
նել»:

Նկարիչը թեման մեկնաբանում եր ճշտորոշ դա-
րաշրջանից դուրս: Նրա «ամբոխը» զանազան դարա-
շրջանների զգեստներ է հագած, սկսած ռենեսանսից,
իսկ Բեթհովենի դիմագծերով պատկերված «հերոսը» հունական պարեգոտ ունի հագին:

Այս հոգվածում հնարավոր չէ նկարչի այն բոլոր գործերի վրա կանգ առնել, վորոնք այսպես թե այն-
պես վկայում են իրենց մեջ «արվեստն արվեստի հա-
մար» իդեոլոգիան տիրապետելու մասին: Մատնանշենք, վոր այդպիսիների թվին են պատկանում հետևյալ նը-
կարները. «Սոնետ» յերկու վարիանտով, «Անտիկ տե-
սիլքը», «Ֆիդիաս և Ջեվս» (վոչնչացել է), մի շարք եսքիզներ և անավարտ աշխատություններ—«Ծաղիկ-
ների սիմֆոնիան», «Թուչունների համերգը» և ուրիշ-
ները: Հատկանշական են այդ նկարների հենց անուն-
ները: Չափազանց ուշագրավ է նաև գեղարվեստագե-
տի մի փոքրիկ ալբոմը, վորի մեջ նա նկարում է իր յերազները: Այդ ալբոմում կա քսան «յերազ», վորոնք բացառապես ֆանտաստիկ պեյզաժներ են: Թաղեսոյա-
նը, վերջապես, ունի այնպիսի գործեր, վորտեղ թե-
մաները թեպետ կարծես թե կյանքից են առնված,

բայց մեկնաբանութիւնն ինքը զըանց այլ բնույթ ե տալիս: Այդպես ե «Ջան-Գյուլում» ղեկորատիվ պաննոն: Այստեղ ժողովրդական տոնի՝ ծաղկահավաքի ժանրային թեման առնված ե վոչ թե վորպես ռեալ ե նկարչին ժամանակակից սյուժե, այլ հեռացված ե դեպի հեռավոր անցյալը, դարերի խորքը: Նկարը կատարված ե մեծ տրամադրութեամբ, բայց ըմբռնվում ե վոչ իբրև ռեալ բան, ե վոչ ել իբրև կենցաղային ժանր, այլ իբրև անցյալի խաբուսիկ տեսիլ, վորտեղ դժգույն տոներով, ասես թե գորելինի նմանեցրած պեյզաժի ֆոնի վրա, պատկերված ե հայ աղջիկների մի խումբ միջնադարի զգեստներով:

Բայց Թաղեվոսյանի աշխատութիւնների մեջ հանդիպում ենք մի քանի նկարի, վորոնք հիմք են տալիս ընդունելու, վոր գեղարվեստագետն առմիշտ չեր հեռացել «տեսիլների ե յերազների» աշխարհը ե վոր նա յերբեմն վերադառնում ե կամ անմիջականորեն իրեն հարազատ կյանքից վերջրած սյուժեներին՝ «Մեր փողոցը Վաղարշապատում», կամ այդ կյանքի հետ այս կամ այն չափով կապված սյուժեներին՝ «Հովվերգութիւն», «Հովիվը հոտի հետ»: Վերջին յերկու նկարը նկարված են լիբիկական մեծ զգացմունքով, բայց առանձնապես հաջող ե վերջինը, վորմունքով, բայց առանձնապես հաջող ե վերջինը, վորտեղ որդանապետ այնքան ամբողջականորեն կապված են իրար հովվի ֆիգուրը հոտի հետ ե տրամադրութեամբ լի յերեկոյան պեյզաժը: Նկարիչն իր մոտ յեղած ետյուզներից յերբեմն նկարներ եր նկարում: Իրանք են «Բեյրութի ասիերի մոտ», «Շոգենավին սպասելիս», «Լողը Ալգետիկ գետում» ե մի շարք ուրիշները: Այնուամենայնիվ ըմբռնման անմիջականու-

թեամբ ե թարմութեամբ վերջիններս հետ են մնում ետյուզներից:

Թաղեվոսյանի ամենակապիտալ աշխատութիւններից մեկն ե «Քրիստոսը ե փարիսեցիները» նկարը, վորը սկսված եր դեռ 1919 թ.: Նկարիչը նրա վրա աշխատել ե մի քանի տարի, կան նրա մի քանի վարիանտները, կան շատ եսքիզներ, ե Թաղեվոսյանը, այնուամենայնիվ, այդ նկարներն ավարտված չեր համարում: Այդ նկարը Ռեանի «Հիսուսի կյանքը» գրքի ներշնչածն ե: Նրա ավետարանական սյուժեն միայն առիթ ե «Հանձարը ե ամբոխը» թեմայի զարգացումը շարունակելու: Այստեղ հերոսն արդեն չի փախչում ամբոխից ծաղրված, այլ ընդիմադրում ե նրան: Բայց նկարը գեղարվեստական կողմից խիստ տարբերվում ե առաջինից: Նկարիչը ձգտել ե, վորքան կարելի յե, ռեալ կերպով պատկերելու այն, ուստի ե վերցված են Արևելքի համար բնորոշ տիպեր ե պեյզաժ: Այստեղ Թաղեվոսյանին մեծապես ոգնել ե վայրը ճանաչելը, վորովհետև նա յերկու անգամ յեղել ե Սիրիայում ե Պաղեստինում: Բացի արդեն հիշված առաջին ճանապարհորդութիւնից, Թաղեվոսյանը յերկրորդ անգամ Պաղեստին ե գնացել 1911 թ.: Նկարի կոմպոզիցիան չափազանց կոմպակտ ե, բոլոր ֆիգուրաները խիտ են ե լցնում են գրեթե ամբողջ նկարը, միայն աջ մասի վերևում տրված ե արևելյան տոթակեզ պեյզաժի մի կտոր: Շատ արտահայտիչ են դեմքերը, մանավանդ փարիսեցիները: Քրիստոսը տրված ե վոչ թե սովորական «քրիստոնիական» մեկնաբանութեամբ, այլ զայրաւից, ցասկոտ:

Թրիլիսիում Թաղեվոսյանը մասնակցում ե «Ի-

կար» գրական—գեղարվեստական ընկերութեանը: Ինտելիգենտների մի փոքրիկ խմբի կազմակերպած այդ գերազանցապես եստեսների խմբակը, մի քանի տարի գոյութեան ունեցավ, դա մոզեռնիստական ու սիմվոլիստական հոսանքների արձագանք էր, վոր վորոշ չափով համապատասխանում էր նկարչի այն ժամանակվա տրամադրութեաններին, և միաժամանակ «ոգանցք» էր նրա համար՝ արվեստից հեռու և նրան խորթ միջավայրի ընդհանուր ֆոնի վրա: Խմբակի պատվերով Թադեվոսյանը գեկորացիաներ նկարեց «Անտիգոնեյի» ներկայացման համար: Այստեղ մտերմական մի շրջանում նա ցուցադրեց իր ետյուզները:

Թբիլիսի փոխադրվելով, Մոսկվայի գեղարվեստական շրջանների հետ կապը գրեթե կտրվեց: Համարյա քսանամյա մի ժամանակաշրջանում Թադեվոսյանը միայն յերբեմնակի, մի քանի տարին մեկ անգամ հանգես էր գալիս «Ռուս նկարիչներ Միութեան» և «Мир искусства» ցուցահանդեսներում, տալով մեկական նկար:

Հայաստանում և Վրաստանում խորհրդային իշխանութեան հաստատվելուց հետո Թադեվոսյանը յերկու հանրապետութեաններումն էլ ակտիվորեն մասնակցում է գեղարվեստական կարգի զանազան հասարակական ձեռնարկումներին: Նա առաջ էլ հեռու չէր հասարակական—գեղարվեստական գործունեութեանից, այսպես, 1915 թ. Թադեվոսյանը Թբիլիսիում «Հայ Գեղարվեստագետների Ընկերութեան» կազմակերպիչն ու նախագահն է: Հեղափոխութեանից հետո Թադեվոսյանը Թբիլիսիում նոր կազմակերպված՝ Վրաստանի Արվեստների Ակադեմիայի պրոֆեսորն է, աշ-

խատում է Թբիլիսիում «Հայարտուն»-ի գեղարվեստական սեկցիայում, մասնակցում է Յերեվանում գեղարվեստական ստուդիա ստեղծելուն, իր գործերով հանդես է գալիս հայ կերպարվեստագետների Յերեվանում կազմակերպված թե՛ առաջին ցուցահանդեսում և թե՛ հետագահ ցուցահանդեսներում: 1935 թ. Հայկական ԽՍՀ ԿԳԿ նրան շնորհում է վաստակավոր նկարչի կոչում:

Ինչ վերաբերում է հատկապես հեղափոխութեանը հաջորդած տարիների գեղարվեստական գործունեութեանը, ապա բացի առաջ սկսած մի քանի նկարների վրա աշխատելուց, Թադեվոսյանն այդ տարիներին նկարում է մի շարք պորտրետներ: Նկարիչը մինչ հեղափոխութեան տարիները պորտրետով համեմատաբար քիչ էր զբաղվում, թեպետ և իր նկարչական գործունեութեան հենց սկզբում, ինչպես նշել ենք, նկարել էր Ռ. Մ. Սուրենյանի հիտնալի պորտրետ: Այժմ գեղարվեստագետը նկարում է «Ավտոպորտրե», վորտեղ ձգտում է վոչ միայն նմանութեանը հաղորդել, այլև զուտ նկարչական խնդիրներ է դնում՝ կոլորիտ, լուսավորութեան: Նա նկարում է գրող Շիրվանզադեյի, բանաստեղծ Հակոբ Հակոբյանի պորտրետները: Բայց պորտրետների այդ սերիայից ամենանշանավորը Հովհաննես Թումանյանի պորտրետն է: Վերջինս կատարված է բանաստեղծի մահից հետո: Նկարիչը դրա վրա շատ է աշխատել, արել է մի շարք նախապատրաստական եսքիզներ: Այստեղ զբոլող խնդիրն էր՝ վոչ միայն պորտրե տալ, այլ ամենից առաջ հայտարարել բանաստեղծի կերպարը: Թումանյանը պատկերված է իրեն հարազատ Լոռու պեյզաժի ֆոնի վրա, այն վայրերի, վորոնք կապված են նրա պոեմների շատ հերոս-

ների հետ: Բանաստեղծի դեմքը տեղ—տեղ լուսավորված է արեվի շողերով, վողեվորված է:

Վերջին պորտրեները, վորոնց վրա գեղարվեստագետն աշխատում էր և վորոնք այնպես էլ անավարտ մնացին, «Ընտանեկան պորտրեն» է և «Կոմպոզիտոր Կոմիտասի պորտրեն»: Առաջինը նկարիչը վաղուց էր սկսել, բայց թողել էր անավարտ: Ըստ մտահղացման դա հետաքրքրական է, նկարիչը բացի իրենից և կնոջից, վորոնք կենտրոնական տեղ են զբաղում, վերարտադրում է նայել իր ընտանիքի մնացած անդամներին իրենց մանկական տարիների միջավայրում: Թադեվոսյանը դրան վերադարձավ կյանքի վերջին տարիներին. այդ պորտրեն նկարչորեն բոլորովին դեռ ավարտված չէ: Ավելի մշակված է «Կոմիտասի պորտրեն»: Այստեղ նույն խնդիրն էր դրվում, ինչ Թուվանյանի պորտրեյում, այն է տալ կոմպոզիտորին ստեղծագործական մոմենտում: Այդ պորտրեյի համար նկարիչն ոգտագործել է Կոմիտասից արած այն ետյուզը, վոր կատարվել էր դեռ 1903 թ. Բյուրականում, վորտեղ Կոմիտասը կանգնած է ամբողջ հասակով, ծառին հենված: Այդ պորտրեյում Թադեվոսյանը Կոմիտասին պատկերել է մելոդիա գրանցելիս, մինչդեռ հետին պլանում, պեյզաժի ֆոնի վրա տրված է յերգող ու պարող գյուղացիների մի խումբ:

Հետհեղափոխության տարիներին Թադեվոսյանը սովորական վարպետությամբ կատարել է բավական շատ ետյուզային գործեր, պեյզաժներ—Հայաստանից (Սեվան, Վաղարշապատ և ուր.), Վրաստանից (Թբիլիսիի շրջակայքը) և, վերջապես, Ղրիմից: Վերջիններս առաջին անգամ են ցուցադրվում, վորովհետեւ նկարված են մահից միքանի ամիս առաջ միայն:

Թադեվոսյանի վերջին գործերից մեկը և միաժամանակ նրա առաջին գործը, վոր արձագանգում է մեր իրականությունը, մի նկարի ետքից է ընկեր Ստալինի հայտնի խոսքերի բովանդակությամբ՝

«Ուրիշի վոչ մի թիզ հողը չենք ուզում: Բայց մեր հողն էլ, մեր հողից վոչ մի վերջով վոչ վոքի չենք տա»:

Ինչքան էլ վոր ետքիդային նկարվածք ունեն առաջի պլանի յերկու կարմիր բանակային ֆիգուրները և մանավանդ նրանց հետեւում կանգնած մասսան, գեղարվեստագետին հաջողվել է արտահայտել նկարի հիմնական գաղափարը—լայն մասսաների անդրգվելի կամքը պաշտպանել Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ հեղափոխության մեծ նվաճումները: Թադեվոսյանի մահը հնարավորություն չտվեց վոչ ետքից նկար դարձնելու, վոչ էլ նոր նկարներ ստեղծելու, վորոնք ներդաշնակելին մեր վարաշրջանին: Թադեվոսյանի այդ գործը մնաց միակը նրա ստեղծագործության մեջ, բայց դա մեզ միաժամանակ իրավունք է տալիս ընդունելու, վոր Թադեվոսյանը վոչ միայն մինչ-հեղափոխական ժամանակի, այլ նա նույնպես մեր խորհրդային եպոխայի նկարիչն է:

Նշել նկարչի արվեստի հիմնական գծերը, տալ նրա կյանքի ուղու կարեւորագույն մոմենտները,—այս է ներկա ակնարկի նպատակը, վորն, ի հարկե, վոչ Յե. Թադեվոսյանի մեծ ու բարդ արվեստի սպառիչ բնութագիրը տալու և վոչ էլ նրա կենսագրության մանրամասն շարադրանքը լինելու հավանությունն ունի: Վերջինս ապագայի գործ է, Թադեվոսյանի մասին մի հատուկ մենագրական հետազոտության գործ:

Ռ. ԴԱՄԻՅԱՆ

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

4 U S U L N 9

ԸՆԳՈՒՆՎԱԾ ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐ

- Կտ.—կտավ
Կ.—կարտոն
Թ.—թուղթ
Փ.—փայտ
Ջրան.—ջրաներկ
Մատ.—մատիտ
Տեմպ.—տեմպերա
Հ. Կ. Պ. Թ.—Հայաստանի Կերպարվեստի Պետ. Թանգարան:
Այն նկարները, վորոնց տեխնիկան չի ցույց տված, կա-
տարված են յուզաներկով:
Չափերը ցույց են տրված սանտիմետրներով:
Այն աշխատանքները, վորոնց սեփականատերերը չեն նըշ-
ված, պատկանում են Ժ. Ռ. Թադևոսյանին:

Գ Ե Ղ Ա Ն Կ Ա Ր Չ Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

Նկարներ յեկ եսփրներ

1891 p.

1. Ռ. Մ. Սուրենյանի պորտրետներ.
Կտ. 98×58,5. Սեփ. Ս. Հ. Սուրենյանի, Մոսկվա:

1896 p.

2. Իմ յերագներից.
Եսքիզ, կ. տեմպ., 34×53.— Հ. Կ. Պ. Թ., Յերե-
վան

1897 p.

3. Առակ հառուս յեկ տղբոս Ղազարսի մասին.
Թ. տեմպ. 37,5×58. աջ կողմում, ցածում, ստորա-
գրութուն. E. Татевосянц,—97. Վ. Պոլենովի
անվան թանգարան, Պոլենովկա:

4. Նույնը.

Եսքիզ, թ. տեմպ. 10,5×25

5. Մահի հայցնումը.

Եսքիզ, թ. տեմպ. 10,5×25:

1898 p.

6. Բակը բյուրականում.

Ետյուզից, կտ. 90,5×35,5. աջ կողմում, ցածում,
ստորագրութուն. E. Татевосянц,—98. Վ. Պո-
լենովի անվան թանգարան, Պոլենովկա:

90-ական քվականներ

7. Ինքնանկար.

Թ. ջրան., 17×10,5. աջ կողմում, ցածում, Ե. Tatevosyanc, Վ. Պոլենովի անվան թանգարան, Պոլենովկա:

8. «Յերազներ», այբովի քերթիկ.

Թ. ջրան. 10,5×8,5:

9. Այբով արձանեցներով.

Թ. ջրան. 12×16:

1900 ք.

10. Պ ա ր.

Եսքիդ, թ. տեմպ, 31×23,5:

1901 ք.

11. Կույր հավաս.

Կտ. 98×59. ձախ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. Ե. Tatevosyanc, 1901:

12. Սվափանք. անսիկ կյանքից.

Կտ. 34,5×20. ձախ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. Ե. Tatevosyanc, 1901:

13. Ն ու յ ն ք.

Վարիանտ, փ. 23×12,5:

1902 ք.

14. Պուլդյու գետի սկիզբը. բրեսան.

Կտ. 37×61. աջ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. Ե. Tatevosyanc. Վրաստանի ԽՍՀ Արվեստի Պետ. թանգարան «Մեթեխի», Թբիլիսի:

1903 ք.

15. Նկարչի կնոջ պոստեն.

Կտ. 87×139. ձախ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. Ե. Tatevosyanc, 1903.—Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:

16. Պուլդյու. բրեսան.

Ետյուզից, կտ. 27×40. աջ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. Ե. Tatevosyanc, 1903:

1905 ք.

17. Արարսը Բյուրականից.

Ետյուզից, կտ. 97×57. աջ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. Ե. Tatevosyanc. սեփ. Փ. Մանգենովի, Թբիլիսի:

18. Ս. Հեղինեյի ժամանակի ներքին տեսարան. Յերուսաղեմ:

Ետյուզից, կտ. 53×35. աջ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. Ե. Tatevosyanc, 1905.—Վ. Պոլենովի անվան թանգարան, Պոլենովկա:

19. Նկարչի կնոջ պոստեն.

Կտ. 51×66. աջ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. Ե. Tatevosyanc, 1905.—Վ. Պոլենովի անվան թանգարան, Պոլենովկա:

20. Իմ յերազներից.

Կտ. 97×142. ձախ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. Ե. Tatevosyanc, 1905.—Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:

1907 ք.

21. Զան—գլուխ. ժողովրդական տան. ծաղկախաղ.

Դեկորատիվ պաննո. կտ. 274×200.—Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:

22. Ն ու լ յ ն ք.
Եսքիզ, թ. գուաշ. 27×24. աջ կողմում, ցածում, ստորագրություն. E. Tatevossianz, 1907:

1908 ք.

23. Ֆիգիաս յեվ Զելս.
Եսքիզ, կ. տեմպ. 16×25:
24. Դեկորացիայի եսքիզ Ռեբիկովի «Տնտեսական» սպե-
 րայի համար.
Թ. գուաշ, 13,5×26,7:

1909 ք.

25. Հաննարը յեվ ամբոխը.
*Կտ. 152×149. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
 թյուն. E. Tatevossianz, 1909.—Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:*
26. Ն ու լ յ ն ք.
Եսքիզ, կտ. 31×27,5:
27. Ս ո ն ե ս.
Կտ. 34×49:
28. Ն ու լ յ ն ք.
*Կտ. 64×90. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
 թյուն. E. Tatevossianz, 1909:*

1900-ական թվականներ

29. Վարագույրի եսքիզ.
Թ. տեմպ, 21×15:
30. Դանիելը առյուծի գուբում.
Կտ. 36×13,5:

1910 ք.

31. Vox pacis. չավառված.
Կտ. 93,5×214:
32. Ն ու լ յ ն ք.
Եսքիզ, կ. գուաշ. 11×25,5:

1912 ք.

33. Թուշուների համերգը:
Եսքիզ, կտ. 20,5×18:
34. Ծաղիկների սիմֆոնիա.
Եսքիզ, թ. գուաշ, 24×14,5:
35. Ասլան-աղա. ժողովրդական լեգենդա.
Գունավորված գիպս, 74×74. աջ կողմում, ցածում, միացագիր. Ե. Թ.—Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:
36. Ն ու լ յ ն ք.
Եսքիզ, թ. տեմպ. 23×23,5:

1913 ք.

37. Լուսնյակ գիշեր Բեյրութի ավերին.
*Ետյուզից, կտ. 72×90.—Տրեսյակովսկայա գա-
 լերեյա, Մոսկվա:*
38. Շագենավին սպասելիս. նավահանգիստը Պոլս-Սա-
 յիլում.
Ետյուզից, կտ. 49×85.—Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:

1914 ք.

39. Ա. Բ. Բ. Բ. Բ. Բ.
*Ետյուզից, կտ. 38×68. —ձախ կողմում, ցածում, ստորագրություն. E. Tatevossianz, 1914. Լենի-
 նականի թանգարան:*

40. Ուսական յեւ Արագած.
Եռյուզից, կտ. 49×69. աջ կողմում, ցածում,
ստորագրություն. Յեղիշե Թաղեվոսյանց. — Հ. Կ.
Պ. Թ., Յերևան:

1915 p.

41. Թռչունների համերգը. չավարսված.
Կտ. 107×75:
42. Ծաղիկների սիմֆոնիա. չավարսված.
Կտ. 107×75:
43. Ոկա գետի մաս.
Եռյուզից, կտ. 51×72. ձախ կողմում, ցածում,
ստորագրություն. E. Tatevossianz, 1915. — սեփ.
Պոլենովների, Մոսկվա:

1916 p.

44. Ծաղկած խնձորենի.
Եռյուզից, կտ. 42,5×35. աջ կողմում, ցածում,
ստորագրություն. E. Tatevossianz, 1916. — սեփ.
Փ. Մանդենովի, Թբիլիսի:
45. Նկարչի կնոջ պորտրեն.
Կտ. 10,5×7,5:
46. Մայրուքյուն:
Կտ. (կտր), 11,5. աջ կողմում, ցածում, ստորա-
գրություն. Յե. Թաղեվոսյան, 1916:

1917 p.

47. Բեյրութի նավահանգիստը:
Եռյուզից, կտ. 61×106. աջ կողմում, ցածում,
ստորագրություն. E. Tatevossianz, 1917. — Լենին-
նականի թանգարան:

48. Ա. ր ա գ ա ծ.

Եռյուզից, կտ. 47×73. աջ կողմում, ցածում,
ստորագրություն. Յեղիշե Թաղեվոսյան, 1917. —
Լենինականի թանգարան:

49. Ա. ր ա գ ա ծ.

Եռյուզից, կտ. 54×76. աջ կողմում, ցածում, ստոր-
ագրություն. Յեղիշե Թաղեվոսյան, 1917. — Հ. Կ.
Թ. Պ., Յերևան:

50. Մայրուքյուն.

Եսքիզ, կտ. 21×21,5:

1919 p.

51. Հավիերգուքյուն.

Կտ. 66×92. ձախ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. Յեղիշե Թաղեվոսյան, 1919. — Պետ. Ռու-
սական թանգարան, Լենինգրադ:

52. Հավիլը հոտի հետ:

Կտ. 44×87. ձախ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. E. Tatevossianz, 1919. — Հ. Կ. Պ. Թ.,
Յերևան:

53. Քրիստոսը յեւ փարիսեցիք. չավարսված.

Կտ. 60×122,5. — Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան,

- 51—59. Նույնը.

Եսքիզներ, կտ. և կ. 18,5×36; 13,5×19;
10,5×21,5; 10×23,5; 10×8; 10,5×21,5:

60. Ն ու լ յ ն ք.

Եսքիզ, կտ. 15,5×30. — Վ. Պոլենովի անվան
թանգարան, Պոլենովկա:

61. Քրիստոսի գլուխը:

Եսքիզ, կտ. 24×19,5:

62. Ս. Ֆ. Շ.-ի պորտրեն.
 Կտ. 70×59. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
 թյուն. E. Tatevossianz, 1919:
63. Ինքնանկար ընտանիքի հետ. չավարտված.
 Կտ. 71×85,5:

1910-ական րվականներ.

64. Նկարչի լեռագնեից.
 Եսքիզ, փ. 13×17:
65. Արեակը յեվ Փառանձեմը.
 Եսքիզ, թ. տեմպ. 31,5×24:
66. Արեակը, Փառանձեմը յեվ Վալիմպիան.
 Եսքիզ, թ. տեմպ. 20,5×20,5:
67. Տաբ Անգեղ (լեգենդային հերոս):
 Եսքիզ, թ. տեմպ. 31,5×24:

1920 թ.

68. Աստղածաղիկներ.
 Կտ. 37×54,5. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
 թյուն. E. Tatevossianz, 1920.—Տրեստյակովսկա-
 յա գալերեյա, Մոսկվա:

1921 թ.

69. Արեակը յեվ Փառանձեմը.
 Կտ. 12,5×9,5:
70. XI դարի հայ աղջիկը.
 Կտ. 12,5×9,5:
71. Ամուրի բաղբը.
 (Սկսված է 1893 թ.) Կտ. 21,5×15,5. ձախ կող-
 մում, ցածում, միացազիր. Ե. թ., 1921:

72. Մեր փողոցը Վաղարշապատում.
 (Սկսված է 90-ական թվականներին). Կտ. 97×98.
 ձախ կողմում, ցածում, ստորագրություն. նկարիչ
 Յեղիշե Թադևոսյանց, 1921 թ.—Հ.Կ.Պ.Թ., Յերե-
 վան:

73. Անտիկ սեսիլ.
 Կտ. 43,5×61. ձախ կողմում, ցածում, ստորագ-
 րություն. Յեղիշե Թադևոսյանց, 1921.—Հ.Կ.Պ.Թ.
 Յերևան:

1923 թ.

74. Մ. Տ. Աստիանիի պորտրեն, հայելու առջև.
 Կտ. 44,5×37,5. ձախ կողմում, ցածում, ստորագ-
 րություն. E. Tatevossianz. 1923:
75. Մ. Տ. Աստիանիի պորտրեն.
 Կտ. 44×34. ձախ կողմում, մեջտեղը, ստորագրու-
 թյուն. E. Tatevossianz. 1923:

76. Աստղածաղիկներ.
 Կտ. 41×34.—Հ.Կ.Պ.Թ., Յերևան:

1924 թ.

77. Արևելյան նակարան.
 (Փոքրացրած կրկնություն 1897 թ. նկարից)
 Կտ. 17×28,5:

1925 թ.

78. Կեսուրյա նաւը.
 (Փոքրացրած կրկնություն 1896 թ. նկարից).
 Որիզինա՞ն ալրվել է.
 Կտ. 23×32. ձախ կողմում, ցածում, ստորագրու-
 թյուն. Յեղիշե Թադևոսյան. 1925.—Հ.Կ.Պ.Թ.,
 Յերևան:

1927 ք.

- 79—80. «Սամսոն յեվ Դալիլա» ոսկերայի դեկորացիայի եսքիզներ. Թբիլիսիի ոսկերայի յեվ բալետի բաս-րանի համար.
Թ. տեմպ, $19,5 \times 32$, $15,5 \times 21,5$:

1929 ք.

81. Ժողովրդական գրող Շիրվանզադեյի պորտրեն.
Կտ. 42×31 .—Հ.Կ.Պ.Թ., Յերևան:

1930 ք.

82. «Ենձո՞ր ունիմ խաճած ե» (Յերգաբաղյակից):
Զավարտած, կտ. 60×55 :
- 83—85. Նույնը.
Եսքիզներ, կտ. և թ. գուռ, 23×29 ; 91×29 ;
 22×29 :
86. Լադր Ալգեսկա գեղանակ:
Ետյուզից, կտ. 68×74 . աջ կողմում, ցածում, ստորագրություն. E. Tatevossianz, 1930:

1931 ք.

- 87—88. Կոմսյոգիտար Կոմիտասի պորտրեյի եսքիզներ.
Փ. և կ. տեմպ, $23,5 \times 20,5$ և 15×14 :
89. Հովհաննես Թումանյանի եսքիզը.
Կտ. $42,5 \times 33,5$:
- 90—91. Հովհաննես Թումանյանի պորտրեյի եսքիզներ.
Կ. և փ. $20,5 \times 13,5$ և 16×11 :

1933 ք.

92. Հովհաննես Թումանյանի պորտրեն.
(Սկսված ե 1931 թ.):
Կտ. 88×72 . աջ կողմում, ցածում, ստորագրություն. նկարիչ Յեղիշե Թադևոսյան, 1933.—Հաստատանի Պետ. Գրական Թանգարան, Յերևան:
93. Բիպպերի պորտրեն.
Կտ. 60×73 . աջ կողմում, ցածում, ստորագրություն. Յե. Թադևոսյան, 1933.—Հ.Կ.Պ.Թ., Յերևան:
94. Ինքնանկար.
Կտ. 60×55 . աջ կողմում, ցածում, ստորագրություն. նկ. Յեղիշե Թադևոսյան, 1933.—Հ.Կ.Պ.Թ., Յերևան:
95. Մե պասզամբը.
Կտ. 84×46 . աջ կողմում, ցածում, ստորագրություն. Յե. Թադևոսյան, 1933:
96. Պասզամբից.
Կտ. 93×62 . աջ կողմում, ցածում, ստորագրություն. Յե Թադևոսյան, 1933:

1934 ք.

97. Ժողովրդական բանաստեղծ Հակոբ Հակոբյանի պորտրեն:
Կտ. $55,5 \times 63$. աջ կողմում, ցածում, ստորագրություն. Յե. Թադևոսյան, 1934.—Հաստատանի Պետ. Գրական Թանգարան, Յերևան:

98. «Ուրիշի վոչ մի քիզ հողը չենք ուզում: Բայց մեր հողն ել, մեր հողից վոչ մի վերեակ վոչ վաբի չենք տա»: Ընկ. Ստալինի խոսքերի առթիվ կատարվելիք նկարի եսքիզ:

Կա. 50×36. ձախ կողմում, ցածում, ստորագրում-թյուն. E. Tatevossianz, 1934.—Հ.Կ.Պ.Թ., Յերևան:

1935 թ.

99. Կամպոզիտը Կոմիտասի պարերեն.

(Սկսված է 1931 թ.) Չավարաված.

Կա. 163×114.—Հ.Կ.Պ.Թ., Յերևան:

Գ Ե Ղ Ա Ն Կ Ա Ր Չ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Ե Տ Յ Ո Ւ Գ Ն Ե Ր

1887—1894 թ.թ.

100. Յեզը (կալում).

Կա. 22×30,5:

101. Սարերը վաղաբազմաթից.

Կա. 19×25:

102. Աղբի—դաղի բնդիանուր սեստամը.

Կա. 13×34. աջ կողմում, ցածում, ստորագրում-թյուն. E. Tatevosyanc, 91.—Վ. Պոլենովի անվան թանգարան, Պոլենովկա:

103. Կողբի սարերը.

Կա. 8,5×12:

104. Գումերը.

Կա. տեմպ. 11×25:

105. Սեվանը ցամաքաբերդից.
Կտ. 10×17:
106. Ծաղկած ծառք.
Կտ. 17×9,5.— աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. E. Татевосянц.— Վ. Պոլենովի անվան
թանգարան, Պոլենովկա:
107. Բագրազուկում.
Կտ. 29×38. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. E. Татевосянц.— Ռուսական թանգա-
րան, Լենինգրադ:
- * * *
108. Լուսնյակ զիեռ. Մոսկվա:
Կտ. 16×13:
- * * *
109. Պառկած բնորդուհի.
Կտ. 9,5×17,5:
110. Բնորդուհին պրոֆիլ.
Կտ. 13×19:
111. Բնորդուհի:
Կտ. 10×15:
112. Նսած բնորդուհին.
Կտ. 19×13:
113. Նսած բնորդուհին.
Կտ. 13,5×15:
114. Կիսաֆիգուրա.
Կտ. 13×14,5:

Ղ Ր Ի Մ Ի Ե Տ Յ Ո Ւ Գ Ն Ե Ր

115. Փողոց Բախչխարայում.
Կտ. 23×26:
116. Կրպակ Բախչխարայում.
Կտ. 24×28:
117. Բաղդինեռ.
Կտ. 17,5×13,5:
118. Մինառե.
Կտ. 22×12,5:
119. Գիրեյի դամբարանը.
Կտ. 17,5×12,5. աջ կողմում, ցածում, ստորա-
գրություն. Յեղիշե Թադեվոսյանց, 1890.— Հ.Կ.Պ.
Թ., Յերևան:
120. Ժայռեռ.
Կտ. 18,5×14,5:
121. Պասուհան.
Կտ. 24,5×12:
122. Խաղաղի բուփ.
Կտ. 24×13:
123. Ֆիկուս.
Կտ. 24,5×11,5:
124. Ուռեցի.
Կտ. 24,5×12,5:
125. Խաղաղի բուփ.
Փ. 15,5×6:
126. Ղալի բարառ.
Կտ. 25,5×16,5:

127. Նույնը.
Կտ. 16,5 × 13:
128. Կոտսուկի բուփ.
Կտ. 19,5 × 11,5:
129. Տեսաբան Չեֆուս — Կալեյից.
Կտ. 16 × 20,5:
130. Պատեգամբ Ռախչիսարայում.
Կտ. 12 × 24:
131. Չայ — Խանս Ֆեռդուսիայում.
Կտ. 15,8 × 13,5:
132. Աղբյուր.
Կտ. 19,5 × 25,5. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. E. Татевосянц. — Վ. Պոլենովի ան-
վան թանգարան, Պոլենովկա:
133. Սև ծովի Արևելյան ափերը.
Կտ. 10 × 17:
134. Կակսուս.
Կտ. 12 × 9:
135. Գումեթի ձագ.
Կտ. 10 × 20. ձախ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. E. Татевосянц.
136. Բանվոր.
Կտ. 12 × 9:
137. Արագածը Բյուրականից.
Կտ. 12 × 27. աջ կողմում, ցածում, 1893. թ.:
138. Բյուրական գյուղը.
Կտ. 37 × 28:

139. Կամպոզիտը Կովիսար Վաղարշապատի լճի ափին.
Կտ. 31 × 44. — Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:
140. Ծերունի.
Կտ. 21 × 19:
141. Ծերունի.
Կտ. 24 × 13:

1895—1898 p. p.

142. Արագածը Վաղարշապատից.
Կտ. 10,5 × 21. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. 1895, 7 փետրվար, Յե. Թագեովոյան:

Գ. Ս. Ր. Ա. Ա. Գ. Յ. Ա. Չ.

143. Իսի — սու գեթը.
Կտ. 4,5 × 12,5:
144. Բոչվորները գեթի մաս.
Կտ. 11 × 18:
145. Ժայռեր.
Կտ. 10 × 17:
146. Ուղիք.
Կտ. 10 × 17. ձախ կողմում. 20 июля 95,
Исти — су.
- 147—149. «Կեսուրյա նաւը» նկարի եջուղներ.
Կտ. 10 × 17:

Վ. Ա. Ղ. Ա. Ր. Շ. Ա. Պ. Ա. Տ. Ը. Յ. Ե. Ն. Գ. Ը. Ա. Յ. Բ. Ը.

150. Ջրվեժ.
Կտ. 17 × 10:

151. Զվարթնոցի ավերակները.
Կտ. 10×17:
152. Փարսկալից յերկինք.
Կտ. 10×17. ձախ կողմում, ցածում. 21 апреля.
153. Արայի սարը.
Կտ. 10×17. ձախ կողմում, ցածում.— 95, 1 մարտ:
154. Ծաղկած ծիրանի ծառ.
Կտ. 10×17:
- 155—156. Ծաղկած հնձորենի.
Կտ. 17×10:
157. Ամպամած ուր.
Կտ. 10×17:
158. Գարնանային պեյզաժ.
Կտ. 10×17. ձախ կողմում ցածում.— 10 Марта.
159. Արարայան հովիտը.
Կտ. 17×10:
160. Գուլեցները արտավայրում.
Կտ. 17×10:
161. Վոջխարների հոսք.
Կտ. 17×10:
162. Արարայան հովիտը.
Կտ. 17×10:
163. Քարեր.
Կտ. 17×10:
164. Արարասը հունիսին.
Կտ. 17×10. ձախ կողմում, ցածում.— 30 июля.
165. Վերջավայր.
Կտ. 10×17:

166. Արաբս.
Կտ. 10×17. ձախ կողմում, ցածում.— 10 июня.
167. հնձորենու հյուղ.
Կտ. 9×16,5.

* * *

168. Ոկա գետի վրա.
Կտ. 9×16,5:
169. Սիրամարգներ.
Կտ. 10×17:
170. Կենդանաբանական այգում (Մոսկվա).
Կտ. 17,5×14,5:
171. Կ. Կոբալինը նավակում.
Կտ. 19,5×26:

1899 թ.

ՅԵԳԻՊՏՈՍ ՅԵՎ ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԿԱՏԱՐԱԾ
ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԿՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

172. Սել ծովը.
Կտ. 6,5×16,5:
173. Սամբուլ.
Կտ. 9×16,5:
- 174—176. Մարմարայի ծովը.
Թ. Չրան. 11×20:
177. Չիսան.
Թ. Չրան. 11×20:
178. Տրոյա.
Կտ. 9×16,5:

- 179—180. Կրեճե.
Թ. ջրան. 11×20 ;
- 181—182. Սամա.
Կտ. $9,5 \times 16,5$;
183. Արաբ.
Կտ. $16,5 \times 9$;
184. Կոպսական բաղը.
Կտ. 16×9 ;
185. Հայկական սանառ Ֆերուսադեմում.
Կտ. 16×9 ;
186. Մարասաբա.
Կտ. 29×22 ;
187. Զենիմի դաճեր. Պաղեսին.
Կտ. 9×16 ;
188. Աղբյուր (Պաղեսին).
Կտ. 9×16 ;
189. Սամարայի ստեղծ.
Կտ. 9×16 ;
190. Կակսուս.
Կտ. 16×19 ;
191. Կակսուսներ.
Կտ. 10×17 . —Վ. Պոլենովի անվան թանգարանը.
Պոլենովկա:
192. Արմավենիներ յեվ նոնենիներ (Հայֆա).
Կտ. 9×16 ;
193. Դաճեր գերմանական գաղութի մոտ (Հայֆա).
Կտ. 9×16 ;

194. Հայֆա.
Կտ. 16×9 ;
195. Գերմանական գաղութ.
Կտ. 9×16 ;
196. Ժայռոտ ավերը (Բեյրութ).
Կտ. 9×16 ;
197. Նավահանգստի ավերակներ.
Կտ. 16×9 ;
198. Լեվանտյան ավերը.
Կտ. 9×16 ;
199. Ավերը (Բեյրութ).
Կտ. $10,5 \times 18$;
200. Նավահանգստի պահեստներ (Բեյրութ).
Կտ. 9×16 ;
201. Ծովեզրյա բարեր. (Բեյրութ).
Կտ. $9 \times 16,5$. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. Յե. Թադեվոսյան. —Վ. Պոլենովի անվան
թանգարան, Պոլենովկա:
202. Ծովը (Հայֆա).
Կտ. 22×29 ;
203. Մարի (ասորուհի).
Կտ. 29×22 ;
- 204—205. Սալվիններ (Բեյրութ).
Կտ. $29 \times 21,5$;
206. Միսիոներական դպրոցի պարտեզը (Բեյրութ).
Կտ. $21,5 \times 29$;
207. Ծովը խաղաղ (Բեյրութ).
Կտ. 22×29 ;

208. Ծ ո վ ը (Բեյբուք).
Կտ. 22×29:
209. Նեգր—հայեր.
Կտ. 29×22:
210. Նեգր—վարդին.
Կտ. 29×22:
211. Բուղարիա.
Կտ. 9×16,5:
212. Լեհաստանում.
Կտ. 9×16:
213. Ռուսաստանում.
Կտ. 9×16,5:
214. Անվ ծովի արևելյան ափերը.
Կտ. 7,5×16,5:
215. Արարտար Բյուրականից.
Կտ. 16,5×9,5:

Ս Ե Վ Ա Ն.

216. Ջրի սակի ֆաբեր.
Կտ. 10×17:
217. Աևանա կղզուց.
Կտ. 9×16,5:
218. Յամաֆաբերդ.
Կտ. 9×16,5:
219. Աևանա կղզու նավահանգիստը.
Կտ. 9×16,5:
- 220 Հյուսիս-արևմտյան ափերը կղզուց.
Կտ. 9×16,5:

221. Ծովը ալեկոծ.
Կտ. 10×15:
222. Ծովը կղզուց.
Կտ. 9×16,5:
223. Ծովը լեռնեղան.
Կտ. 16,5×9:
224. Ջիբահանգի ֆաբր.
Կտ. 9×16,5:
225. Մենասանի մի շենք.
Կտ. 10×18:
226. Ծովը հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ.
Կտ. 21,5×29:
227. Ծովը արևելյան ուղղությամբ.
Կտ. 21,5×29. աջ կողմում, ցածում.—1899:
228. Ծովի հյուսիս-արևելյան ափերը.
Կտ. 21,5×29. աջ կողմում, ցածում. 1899:
229. Սարերը հյուսիսային ուղղությամբ.
Կտ. 22×29. աջ կողմում, ցածում. 1899:
230. Նավահանգիստը.
Կտ. 22×29:
231. Սբ. Կարապետ լեկեղեցին.
Կտ. 22×29. աջ կողմում, ցածում. 1899:
232. Ծովը մուսլ ուրին.
Կտ. 22×29. աջ կողմում, ցածում. 1899:
233. Նավահանգիստը.
Կտ. 22×29:
234. Կղզին ցամաքաբերդից.
Կտ. 22×29:

235. Կղզին արևմուտքից.
Կտ. 22×29:
236. Պարզ յեղանակ. Չիբուխյու.
Կտ. 22×29. աջ կողմում, ցածում. 1899:
- * * *
237. Արարատը ցերեանից.
Կտ. 22×29:
- 1900—1902 թ. թ.
238. Մյունիսեն.
Թ. Նրան. 8×15. աջ կողմում, ցածում. 1900.
239. Նավակ. Բրեսան.
Կ. 17×10:
240. Պուլլյու (Բրեսան).
Կ. 10×17:
241. Նավակներ. Պուլլյու.
Կ. 10×17:
242. Լեմինականը ձմռանը.
Թ. 10×17. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. Յե. Թադեվոսյան, 1902:

Թ Բ Ի Լ Ի Ս Ի.

243. Թբիլիսին գարնանը.
Կ. 10×17:
244. Գ ա Ր Ո Ւ Ն.
Թ. 10×17:
245. Ծաղկած ծառ.
Փ. 17×10:

246. Թբիլիսին գարնանը.
Կ. 17×10:
247. Ծաղկած սալոբենի.
Կ. 10×17:
248. Մագնոլիա.
Կ. 13×18:

1903 թ.

ԲՅՈՒՐԱԿԱՆ, ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ (ՀԱՅԱՍՏԱՆ).

249. Հ ա մ բ ե Ր դ.
Կ. 13×18:
250. Համբերդի հին ամրոցի պատմանից.
Կ. 18×13:
251. Համբերդի ձորը.
Կ. 13×18:
252. Փողոց Բյուրականում.
Կ. 13×18:
- 253—254. Արարատ Բյուրականից.
Կ. 13×18:
255. Ծառասան Բյուրականում.
Կ. 13×18:
256. Անձրեից հետո.
Կ. 13×18:
257. Արարատ Բյուրականից.
Կ. 13×18:
258. Փողոցը Բյուրականում.
Կ. 13×18:
259. Աղբյուր Բյուրականում.
Կ. 13×18:

260. Պարսեզ Բյուրականում.
13×18:
261. Ջրվեժ.
Կ. 13×18:
262. Չորի սեսարան.
Կ. 13×13:
- 263—264. Համբերդի ձորը Բյուրականից.
Կ. 13×18:
265. Պարսեզ Բյուրականում.
Կ. 13×18:
266. Աբագածի ձյունները.
Կ. 13×18,
267. Աբայի սարը Բյուրականից.
Կ. 13×18:
268. Բյուրականը յերեկոյան.
Կ. 13×18:
269. Սանդուխտ Բյուրականում.
Կ. 13×18:
270. Տնակներ Բյուրականում.
Կ. 23×30:
271. Հին գեղեզմանասան բարդիները.
Կ. 30×23:
272. Ժայռեր աղբյուրի մոտ.
Կ. 30×23:
273. Ժայռեր աղբյուրի մոտ.
Կ. 22,5×31. *աջ կողմում, ցածուս, ստորագրու-*
թյուն. Ե. ТАТЕВОСЯНЦ, 1903.—սեփ. Ռ. Ո.
Շմերլինգի, Թբիլիսի:

274. Ջրաղաց Բյուրականում.
Կ. 23×30:
275. Ինտիլու Գյուլի հանապարհը.
Կ. 23×30:
276. Գիւմանկար.
Կ. 23×30:
277. Տնակը այգում. Բյուրական.
Կ. 22,5×30. Հ.Կ.Պ.Թ. Յերկան:
278. Աբարասը Բյուրականից.
Կ. 23×30:
279. Մքնեաղ (Բյուրական).
Կ. 21×29:
280. Կամպոզիտը Կամիսարը.
Կ. 30×23:
281. Հին անտառի հանապարհը (Վաղարշապատ).
Կա. 18×13:
282. Աբարասը Վաղարշապատից.
Կ. 13×18:
283. Վաղարշապատի լիճը.
Կ. 13×18:
284. Աբարասը Վաղարշապատից.
Կ. 13×18:
- 1904 թ.
- ՅԵՎՐՈՊՍՅԻ ՀԱՆՈՊԱՆՐ ՀՈՐԿՈՒԹՅՈՒՆԻՅ
285. Ռիզե.
Կ. 13×18:
286. Վեցեցիկ.
Կ. 13×18:

287. Ֆլորենցիա.
Կ. 13×18:
- 288—289. Հոռոմ.
Կ. 13×18 և 18×13:
290. Պոմպոյնյա և վեգուսի.
Կ. 13×18:
291. Կասանիա (Սիցիլիա).
Կ. 13×18:
292. Մեդիսա.
Կ. 18×13:
293. Լիդո (վեներսիկ).
Կ. 13×18:
294. Փարոց վեներսիկուս.
Կ. 18×12,5:
295. Ֆլորենցիա.
Կ. 18×12,5:
296. Կենսիկզսոն (Լոնդոն).
Կ. 13×18:

1905 թ.

297. Լիխտենշեյնի պարսեզը (վիեննա).
Կ. 13×18:
298. Մյունխեն.
Կ. 13×18:
299. Ջրանցք վեներսիկուս.
Կ. 38×31:
300. Ջրանցք և գանդոլ.
Կ. 31×38:

301. Սան Ջորջիա—Մաջիարե.
Կ. 31×38:
- 302—303. Ջրանցք (վեներսիկ).
Կ. 38×31 և 31×31:
304. Սև գանդոլներ.
Կ. 30×38.—Հ.Կ.Պ.Թ., Յերկան:
305. Ջարդիկոն Բոբոլի.
Կ. 31×37:

* * *

306. Սևասոսպոլ.
Կ. 13×18:
307. Կապույտ ջրեր (Սև ծովում).
Կ. 13×18:
308. Պոլեմոլի արհեստանոցի պարսեզից.
Կ. 13×18:
309. Խնձորներ ծառի վրա.
Կ. 13×18:

1906 թ.

ՅԵՎՐՈՊԱՅԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆԻՅ

310. Նավակներ (Տրայիզոն).
Կ. 13×18:
311. Նավահանգիստ (Տրայիզոն).
Կ. 13×18:
312. Ժայռերը նավահանգստի մոտ (Տրայիզոն).
Կ. 13×18:
313. Հովիվը տախակամածի վրա (Սամսոն).
Կ. 18×13:

314. 3-րդ կարգի նանապարհադներ.
Կ. 18×13 :
315. Նովակավար (Սամբուլ).
Կ. 13×18 :
316. Ծովափ (Սամբուլ).
Կ. 13×18 :
317. Առափնյա փողոց (Ղալաթիա).
Կ. 13×18 :
318. Մառախուղ (Սամբուլ).
Կ. 13×18 :
319. Լուսնի արտադրումը (Միջերկրական ծով).
Կ. 13×18 :
320. Հայերը Սարդինայի ավերին.
Կ. 13×18 :
321. Կապագուլյն ծով (Միջերկրականում).
Կ. 13×18 :
322. Կասուն հուսերով սախակամածի վրա.
Կ. $13 \times 17,5$:
323. Տիցիանի «Վեներա» նկարից, Պրադայի բանգարանում.
Կ. $11 \times 16,5$:
324. Վեյտսկեզի «Las meninas» նկարից, Պրադայի բանգարանում.
Կ. $17 \times 11,5$:
325. Վեյտսկեզի «Չուլիանուհիներ» նկարից, Պրադայի բանգարանում.
Կ. $11 \times 16,5$:

326. Մադրիդ.
Կ. $13 \times 17,5$:
- 327—328. Եզլ (Շվեյցարիա).
Կ. $13 \times 17,5$:
329. Եզլի ամրոցը.
Կ. $13 \times 17,5$:
330. Շիլլոնի ամրոցը.
Կմ. $31,5 \times 38$:
331. Վիլնեվի նավահանգիստը.
Կմ. $31,5 \times 38$:
332. Վիլար (Շվեյցարիա).
Կ. $31,5 \times 38$:
333. Լուսնյակ գիշեր (Սև ծով).
Կ. 13×18 :
334. Ամպեր.
Կ. 13×18 :
335. Սկնիժկա (լնակ Բարոկում).
Կ. $13 \times 17,5$:
336. Տերասա (Բարոկում).
Կ. 21×11 :

1907 թ.

337. Քուրի վրա (Թբիլիսի).
Կ. $21,5 \times 21$:
338. Ծաղկանոց (Թբիլիսի).
Կ. $15 \times 21,5$:
339. Բարումի.
 21×21 :

ՅԵՎՐՈՊԱՅԻ ՀԱՆՍԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

340. Վոսիկանական նավակ (Տրապիզոն).
Կմ. $21,5 \times 21$:

341—342. Սամսոնի ավերք.
Կտ. 20×21 և 21×21:

343. Սամբուլ.
Կտ. 21×21:

344. Առաքառսանավեր(Սամբուլ)
Կտ. 21×21:

345. Կղզի Բոսֆորից.
Կտ. 21,5×21:

346. Բոսֆորը լեռեկայան.
Կտ. 21×21:

347. Սիցիլիայի ավերք.
Կտ. 21×21:

348. Կորսիկա.
Կտ. 21×21:

349. Կորսիկայի ավերք.
Կտ. 8×21:

350. Սարդինիա.
Կտ. 13×21:

Բ Ր Ե Տ Ա Ն

351. Մառախուղ (Պուլդյու).
Կ. 20×21:

352. Ժայռոս ավերք.
Կ. 21×21:

353. Պլյաժ (Պուլդյու).
Կ. 21×21:

354. Պլյաժ—ավազներ.
Կ. 21×21:

355. Փրփրած ալիք (Պուլդյու).
Կ. 21×21,5:

356—357. Ժայռոս ավերք մենասանից-
Կտ. 21×21:

1908 p.

358. Պուլդյու.
Կտ. 21,5×21:

359. Մակնբացարկուն (Պուլդյու).
Կտ. 21×21:

360. Կապույտ ծով և դեղին ավազ
Կտ. 21×21:

361. Պուլդյու գետի բերան.
Կ. 21×21:

362. Հողմադաց և հասած ցարեն.
Կտ. 21×21:

363. Սուր ժայռեր.
Կտ. 21×21:

364. Մամոս ժայռեր.
Կ. 21×20,5:

365. Արևի սակ ավիին զարմվող ալիքներ.
Կ. 21×21:

366. Սադափի ծով.
Կտ. 21×12:

367. Կուսակված ժայռեր.
Կտ. 21×21:

368. Մուգ կապույտ ծով և դեղին ծովեզր.
Կտ. 21×21. աջ կողմում, ցածրում, ստորադրում-
Թյուն. E. Tatevossianz, 1958:

369. Ծովի սեսարան վերևից.
Կտ. 21×21:
370. Հանգիստ ջրեր.
Կտ. 21×21:
371. Պուրջու գյուղը.
Կ. 21×21.
372. Զբոսայգիներ Պոլսի — Ավինոնում.
Կ. 21×21:
373. Լյուսեմբուրգի շահավանք Փարիզում.
Կ. 21×21:
374. Լյուսեմբուրգի պարկը. ավազանը Մեդիչիի
շահավանքի մոտ.
Կտ. 21×21:
375. Ալեկսանդրոսի ծով.
Կտ. 21×21:
- * * *
376. Ծաղկած դեղձենի (Թբիլիսի).
Կ. 21×21:
- Բենեվո. (ՏԱՐՈՒՍԱ. ՔԱՂԱՔԻ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ).
377. Ծաղկանոց.
Կտ. 12×20:
- 378—379. Ոկա գետի ավերակ.
Կ. 12×20 և 21×21:
380. Յեբեկո.
Կ. 21×21:
381. Պոլսի.
Կ. 21×21:

382. Կապույտ.
Կտ. 29,5×24,5. աջ կողմում, ցածրում, ստորա-
գրություն. E. Tatevossianz 1909. Վ. Պոլսի
անվան Թանգարան, Պոլսի:

1910 p.

383. Աղջամուղջին.
Կտ. 20×20:
384. Պոլսի սան բակի մասեր.
Կտ. 19×19:
385. Ոկա գետը և Տարալա բաղաձի սեսարանը.
Կտ. 20×20,5:
386. Ունեցի.
Կտ. 18,5×20:
387. Լեռ.
Կտ. 20×19:
388. Գետը Ստամբուլ գյուղի մոտ.
Կտ. 20,5×21:
389. Լեռ.
Կտ. 20,5×21:
390. Ծաղկած խնձորենիներ.
Կտ. 20,5×21:
391. Սոնիեր.
Կ. 20,5×20,5:
392. Զուր.
Կտ. 20×20:
393. Ծաղկանոց.
Կ. 13×18. աջ կողմում, ցածրում, ստորագրու-
թյուն. E. Tatevossianz, 1920:

1911 թ.

394—395. Ղարաբաղցի կին (Բաբուսի).
Կտ. 20,5 × 21:

ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ, ՅԵԳԻՊՏՈՍ ՅԵՎ ՊԱՂԵՍՏԻՆ
ՀՈՆԱՊԱՐ ՀՈՐԳՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

396—397. Վասկեղյուր (Սամբուլ).
Կտ. 20,5 × 20,5:

398. Բաֆորը լեռեկայան.
Կտ. 9,5 × 20:

399. Բեյրութի փառար.
Կտ. 21 × 21:

400. Յերուսաղեմի ընդհանուր տեսարանը.
Կտ. 9 × 20:

401. Յերուսաղեմի արտաքին պարիսպը.
Կտ. 20,5 × 21:

402. Աբխազումի դամբարանը.
Կտ. 12 × 20:

403. Նեղոսի ջրանցքը.
Կտ. 20 × 20:

404. Սպասում են նավի գալուստ.
Կտ. 18 × 21:

405. Արևավենիներ (Կանիբե).
Կտ. 17 × 20:

406. «Շանդարս» նավը (Պիրեյ).
Կտ. 17 × 20:

407. Պիրեյ.
Կտ. 17 × 20:

64

408—409. Սալամին կղզու ավերք.
Կտ. 21 × 21 և 20 × 21:

410. Սալամին.
Կտ. 21 × 21:

1912 թ.

411. Ունիա (Տանկասամի ավերք)
Կտ. 10,5 × 20,5:

412. Սամբուլ.
Կտ. 11 × 20:

413. Լուսնյակ գիւեք (Սամբուլ).
11 × 20:

414. Լուսնյակ գիւեք ծովից.
Կտ. 20 × 20:

415. Միջերկրականում.
Կտ. 20 × 20,5:

416. Ֆրանսուհի.
Կտ. 20 × 20,5:

417. Անգլուհի.
Կտ. 20,5 × 21:

418. Անգլուհի.
Կտ. 19 × 20:

419. Նավերի հրազները. շոգենավի սախակամածից.
Կտ. 20 × 20:

* * *

420. Դաւեսային ծաղիկներ (Կարանսեկ, Բրեսան).
20 × 20:

421. Վարդեր.
Կտ. 14 × 23:

65

1913 թ.

422. Առագաստանավեր.
Կ. 21×21. աջ կողմում, ցածում, ստորագրում
թյուն. E. Tatevossianz, 1913. Վ. Պոլենովի ան-
վան թանգարան, Պոլենովկա:

* * *

423. Փողոց վաղաբազմասում.
Կտ. 21×21:
424. Հռիփսիմեյի վանքը.
Կտ. 20,5×21:
425. Արարտես և վանքը.
Կտ. 21×21:
426. Շողակարի վանքը.
Կտ. 20,5×21:
427. Գայանեյի վանքը.
Կտ. 20×21:
428. Ուսական գյուղը.
Թ. 21×21:

Ա.ԳՈՒԼԻՍԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԳՈՒԹՅՈՒՆԻՑ.

429. Վերին Ագուլիս.
Կտ. 21×21,5:
430. Թբբունիներն աղբյուրի մոտ.
Կտ. 21×21:
431. Փ ո ղ ո ց.
Կտ. 21×21,5:
432. Հայկական սան տաքիում.
Կտ. 21×21:

433. Փանյանի սունը.
Կտ. 21×21:
434. Ագուլիսի սարերը.
Կտ. 21,5×21:
435. Փողոցը առավոտյան.
Կտ. 21×21:
436. Գահավի մազան.
Կտ. 21×21:
437. Ավեսիպանի սունը.
Կտ. 21×20,5:
438. Հայկական սան տաքիում.
Կտ. 21×21:
439. Ագուլիսի շրջակայքում.
Կտ. 15×21:
440. Գամկու սարը.
Կտ. 21×21:

1914 թ.

ՅԵՎՐՈՊԱՅԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԳՈՒԹՅՈՒՆԻՑ.

441. Զբանգք վեներիկում.
Կտ. 21×21,5:
442. Այբրաղիսուրյուն Ասլանյան ովկիանոսի ավերին
(Նորմանդիա).
Կտ. 21×21,5:
443. Ասլանյան ովկիանոսի նորմանգական ավերք.
Կտ. 21×21:
444. Մենինվալի դաշերը.
Կտ. 20×21:

445. Փողոց Մենինվալում.
Կտ. 20×21:

446. Ժայռեր մենինվալում.
Կտ. 21×21,5:

447. Ծովային խոտեր (Մենինվալ).
Կտ. 20×20,5:

448. Ֆրանսուհի.
Կտ. 19,5×20,5:

1915 թ.

449. Աղբյուր (Ղրիմ).
Կտ. 18×20:

450. Լեռնային ճեարարան Սուրբ Խաչ վանքի շրջակայ-
քում (Ղրիմ):

451. Հին Ղրիմը.
Կտ. 18×20. ձախ կողմում, ցածրում, ստորագրու-
թյուն. E. Tatevossianz, 1915. Պոլեոնոլոգի սեփ.,
Մոսկվա:

452. Ծառ Ոկա գետի ափին.
Կտ. 20,5×20,5:

453. Պոլեոնոլի տունը առևանք (Բեխովա).
Կտ. 21×21:

1916 թ.

Բ Ո Ր Ժ Ո Մ Ի.

454. Բակուրիանիի ձորը.
Կտ. 20,5×20,5:

455. Մամոնոս ժայռեր.
Թ. 20×21,5:

456. Խնուղի.
Կ. 20,5×21,5:

457. Ք ու ո գ ե ս ք .
Կ. 19×20:

458. Վորոնցովի արվարակը.
Կտ. 20×20:

459. Վ ո չ խ ա ռ ն ե ռ .
Կտ. 19×19:

460. Սև ջուր գետը.
Կ. 21×21,5:

461. Մ ե ծ ձ ո ռ ք .
Կտ. 20×20:

462. Ռեմբերովի պարկը.
Կտ. 19×20:

463. Ք ու ո գ ե ս ք և կանաչ սարեր.
Կ. 21×21:

464. Ք ու ո գ ե ս ի բարերը.
Թ. 19×19:

465. Մամոնոս բարեր պարկում.
Կ. 21×21,5:

466. Ընդհանուր ճեարարան սարերից
Կ. 19,5×20:

* *

467. Կիրովականի սարերը.
Կտ. 21×21:

468. Գետակ. Կիրովական.
Կտ. 21×21:

1917 ք.

469. Վարդեր Թբիլիսիի պալատի պարտիզում.
Կտ. 31×36,5. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. E. Tatevossianz, 1917:
- 470—471. Թբիլիսիի պալատի պարտիզ.
Կտ. 31×36. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. E. Tatevossianz, 1917:
472. Արարատ վարարուպատից.
Կտ. 21×21:
473. Դաեսեր վարարուպատից.
Կտ. 21×21:
474. Ղուի այգին (վարարուպատ).
Կտ. 21×21:
- 475—476. Բարձումի.
Թ. 8,5×11 և Կտ. 12×8,5:
477. Պարկը Բարձումիում.
Կ. 8,5×11:
478. Քարեր.
Թ. 8,5×11:

1918—21 ք. ք.

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն.

479. Փողոցը Ջանգլիի ափին.
Կ. 21×21:
480. Արարատ կայարանի կողմից.
Կ. 21×21:
481. Հին մզկիթը.
Կ. 21×21:

482. Ջանգու գետը.
Կ. 21×21:
483. Արարատ անանթ.
Թ. 20,5×20,5:
484. Պարտեգ.
Կ. 21×21,5:
485. Արագածը Յերևանից.
Թ. 21×21:
486. Բարձումիի արտակայք.
Կտ. 24×33. հեղինակի կրկնողություն. աջ կող-
մում, ցածում, ստորագրություն. Յե. Թարգմա-
յան, 1919. սեփ. Գ. Մ. Շարբարչյանի, Թբիլիսի:
487. Արարատ.
Կտ. 24,5×35,5:
488. Ամունք.
Փ. 11×15,5. ձախ կողմում, ցածում, միացադիր.
Ե. Թ., 1921:

1923—1925 ք. ք.

489. Սարեկ.
Կտ. 11×11,5:
490. Նունենի (Թբիլիսի).
Կ. 20,5×21:
491. Բուսաբանական այգին. Թբիլիսի.
Թ. 21×21,5:
- 492—493. Յեգդի.
Կ. 24,5×19 և Կտ. 26×20:
494. Ունենիներ (Բեխովա).
Կ. 18,5×20,5:

- 495. Անտար առնանք.
Կ. 20,5 × 21,5:
- 496. Վերջալույսին.
Կ. 18,5 × 19,5:
- 497. Կարևած խնձորներ.
Կ. 20 × 21:
- 498. Ա ս ո Ր ի.
Կ. 20 × 18:

1926 թ.

- 499. Բժիշկ Պ. Ա. Մանդեհովի պորտրետ.
Կտ. 31,5 × 27. սեփ. Մանդեհովի, Թբիլիսի:
- 500. Ա ս ո Ր ի.
Փ. 24 × 20:
- 501. Ո կ ա գ ե ս թ.
Կ. 19,5 × 20:
- 502. Պոլեմովի ռուներ.
Կ. 17 × 21,5:

Լ Ո Ռ Ի

- 503. Սանահինի նախագավիթը.
Թ. 20,5 × 20:
- 504. Սանահինի նախագագաթի ֆասադը բակից.
Կ. 20,5 × 21,5:
- 505. Հախպասի աղբյուրը.
Թ. 21,5 × 20,5:
- 506. Հախպասի վանքը.
Կ. 21 × 20,5:

- 507. Մի մահուո Հախպասում.
Կ. 20,5 × 20,5:
- 508. Տեսարան Հախպասից.
Կ. 21 × 21:
- 509. Սանահինի վանքը բարձրունքից.
Կ. 21 × 21:
- 510. Ուզունյարի Ոձուն վանքը.
Թ. 20,5 × 20,5:
- 511. Ուզունյարի զանգակասունը.
Թ. 20,5 × 21,5:

1927 թ.

- 512. Վաղարշապատի դաշտերը այգիներից.
Կ. 21 × 21:
- 513. Արագածը մեր այգուց.
Կ. 17 × 21:
- 514. Մեր այգում.
Կ. 20,5 × 21:
- 515. Արարատը վերջալույսին.
Կ. 21 × 20,5:
- 516. Արարատը Վաղարշապատի լճից.
Կ. 21 × 21:
- 517. Լիճը և Եղմիածնի վանքը.
Կ. 21 × 21:
- 518. Արագածը.
Կ. 21 × 21:
- 519. Խոժոռնի (Սաղախլույի մաս).
Կ. 20,5 × 21:

520. Հին հայկական բազիլիկա. (Սալախլու).
Թ. 20,5×20,5:
521. Հին ամրացր կոթողներ.
Կ. 21×21:
522. Գեղարդի սանաթի ներսը (այրի վանք).
Կ. 20,5×21,5:
523. Պարսպի սեսքը ներսի կողմից (Գեղարդ).
Կ. 20,5×21:
524. Գեղարդի բնդհանուր սեսառանք.
Կ. 21×21:
525. Հավուց Թառ (Բառ-Գյառնիի մոտ).
Կառ. 21×21:

1928 թ.

526. Թբիլիսիի բուսաբանական այգին.
Կ. 21×21:
527. Աղջկա եջուղ.
Կ. 21×21:

Կ Ի Ս Լ Ո Վ Ո Դ Ս Կ

528. Քաղաքի բնդհանուր սեսառանք.
Թ. 16×21:
529. Պ ա Վ Ի Լ Ի Ն Ն.
Կ. 21×21:
530. Կառմիս բառեր.
Թ. 21×20,5:
531. Ա մ ա ո ա ն ց.
Կ. 21×21:

532. Պ ա Ր Կ ու մ.
Թ. 19×21:
533. Վ ս ա կ.
Թ. 19,5×21:
534. Աղջկա գլուխ.
Թ. 19×21:
535. Ամառանց.
Թ. 20,5×21:
536. «Ռեբրովայա բալկա».
Թ. 21×21:
- 537—538. Պ ա Ր Կ.
Թ. 21×21 և 20,5×19:

* * *

539. Թբիլիսիի պալատի պարսեզը.
Կառ. 21×21. Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:
540. Գ ա Ր ու ն. (Թբիլիսի).
Կառ. 21×21. Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:
541. Ծաղկած ծառեր.
Կառ. 17×29. Հ. Կ. Պ. Թ., Յերևան:

1929 թ.

542. «Բալկա» (Թբիլիսի).
Կ. 24×33:
543. Վայրենջ դեպի Բուրբ.
Կ. 33×24:
544. Ոկա գեսը Պալենովայի մոտ.
Թ. 19×20:

545. Բ ե խ ո վ ո.
Թ. 19,5×20,5:
546. Նկ. վ. Գ. Պոլեմովի գեղեզմանը, Պոլեմովկա:
Թ. 19×20:
547. Սքախովո գուղը.
Թ. 19,5×20,5:
548. Կ ո լ լ ո.
Թ. 16×16:
549. Մ ի ս դ ա.
Թ. 19,5×20,5:
550. Պիկեսնայա սարը.
Թ. 19,5×20,5:
551. Տեսարան դեպի Սեդլո սարը.
Թ. 18×20:
552. Սեդլո սարի մոտ.
Կ. 21×21,5:
553. Կիսլովոդսկի բնդհանուր տեսարանը.
Թ. 19,5×21:
554. Կիսլովոդսկ. ամառանոց.
Թ. 20×21. *աջ կողմում, ցածում, 3 սեր., 1929.*

1930 թ.

555. Գարուն (Թբիլիսի).
Կա. 25×21,5:
556. Ալգեսկա գետը Մանգլիսում.
Թ. 20×21:
557. Ուտենի (Մանգլիս).
Թ. 20×20,5:
558. Արարատը մեր այգուց (Վաղարշապատ).
Թ. 21×21,5:

559. Հարևանի այգին.
Թ. 10,5×21:
560. Ա ռ ա ռ ա ս ր.
Թ. 10×21:
561. Մեր այգում.
Թ. 21×21:
562. Ա ռ ա գ ա ծ.
Թ. 20,5×21,5:
- 563—565. Մեր տնակն այգում.
Թ. 17×20,5 և 21×21:
566. Մեր այգում.
Թ. 12×21,5:
567. Զինարի ծառ.
Թ. 9×21:
568. Արայի սարը.
Թ. 20,5×21,5:
569. Մասուրը այգիների մեջ (Վաղարշապատ).
Թ. 20,5×21,5:
570. Գերմանիկի գուլար (արևի տակ).
Փ. 24×13:
571. Թբիլիսիի հայունին տեղական սարագով.
Կա. 31×20:

1931—1932 թ. թ.

572. Սդոցարանի մոտ. գերանների հավաքում.
Կա. 17,5×35,5. *աջ կողմում, ցածում, ստորադրու-
թյուն. Յեղիշե Թաղեվոսյան, 1931.*
573. Հին Թբիլիսիի մի անկյուն.
Թ. 21×21,5:

574. Բաղում (Թբիլիսի).
Թ. 21×21,5. աջ կողմում, ցածում, միացազիր.
Ե. Թ., 1932:
575. Վարաբապատի «Անասված» կալլագում.
Թ. ջրան. 16,5×24,5:
1933 p.
576. Մեք պաշգամբը (Թբիլիսի).
Կտ. 26×17:
1934 p.
577. Պալատի այգին (Թբիլիսի).
Կտ. 26×33:
578. Սալվիները վրաստանի ԿԿ(բ)ԿԿ սան պաշգամբից.
Կ. 26×33:
579. Վերա գետակը.
Թ. 26,5×34,5. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. նկ. Յեղիշե Թադևոսյան, 1934, Վերա,
Թբիլիս. սեփ. Բ. Դրամբյանի, Յերևան:
580. Արարատը.
Կտ. 60×100. աջ կողմում, ցածում, ստորագրու-
թյուն. E. Tatevossianz, 1934, Հ. Կ. Պ. Թ. Յերևան.
581. Մեք սան մասի պաշեզը.
Կ. 17×31:
582. Բուրբ Թբիլիսիի Երջակայքում.
Կ. 18×20,5. աջ կողմում, ցածում.
1934.— Հ.Կ.Պ.Թ., Յերևան:
583. Ծաղկած դեղձենիներ.
Թ. 20,5×21:

584. Ծաղկած նեխի.
Թ. 24×31:

Ս Ե Վ Ա Ն

585. Ծովի հյուսիսային ափերը.
Կտ. 20,5×20,5.
586. Արտադրում.
Թ. 18×21:
587. Նավահանգիստը.
Կտ. 20,5×21:
588. Պլյաժում.
Կտ. 20×21. ձախ կողմում, ցածում, միացա-
զիր. Ե. Թ., 1934.
589. «Առաքելոց» Ֆեկեդեցին.
Թ. 19×21. աջ կողմում, ցածում, միացազիր.
Ե. Թ., 1934:
590. «Առաքելոց» Ֆեկեդեցին.
Կտ. 21×21,5. աջ կողմում, ցածում, միացազիր.
Ե. Թ., 1934:
591. Ուռենիներ.
Կտ. 21×21,5. աջ կողմում, ցածում, միացազիր.
Ե. Թ., 1934:
592. Նավահանգիստը.
Թ. 20,5×21. աջ կողմում, ցածում, միացազիր.
Ե. Թ., 1934.
593. Ժայռեր.
Թ. 19×21. աջ կողմում, ցածում, միացազիր.
Ե. Թ., 1934:

594. Կղզու մի անկյունը.
Կ. 21×22. աջ կողմում, ցածուս, միացազիր.
Ե. թ., 1934:

595—596. Կղզու բնդհանուր սեսաւանը.
Թ. 21×22 և 21×19. առաջինի վրա աջ
կողմում, ցածուս, միացազիր. Ե. թ., 1934:

* * *

597. Գառնու ձորը.
Կտ. 20,5×21,5:

598. Յերկարգծի կամուրջը Նորքի մաս.
Թ. 21×21. աջ կողմում, ցածուս, միացազիր.
Ե. թ.

599. Նորքի սեսաւանը ձորից.
Թ. 21×21:

600. ՆԳժԿ-ի այգում:
Կտ. 20,5×20,5.

Ղ Ր Ի Մ

601. Սալվիներ լեւ բարդիներ. Յայրա.
Թ. 13×20.

602. Հանգստացուր. Սուդակ.
Թ. 21×21:

603. Սոկոլ սարը. Սուդակ.
Թ. 21×21:

604. Գեմուեզի ամբոցը.
Թ. 21×21,5:

605. Նավահանգիստ Սուդակում.
Թ. 21×21,5:

606. Ալշիկի ժայռերի վրա.
Կ. 20×21:

607. Կապսելի պլլածի սեսաւանը.
Թ. 20×21:

608. Սուդակի խարբը այգիներով.
Թ. 19,5×21:

609. «Ուրլ» սարի սեսաւանը «Կուբուշ» պլլածից.
Թ. 20,5×21:

610. Ալշիկի բաւերը.
Թ. 19×20:

611. Քարեր նավահանգստի մաս.
Թ. 20,5×21,5:

612. Արկաղին Ալշիկի ժայռերի վրա.
Թ. 20×20:

613. Ժայռեր Ալշիկի մաս.
Թ. 17,5×20:

614. Արկաղին.
Թ. 20×20:

615. Սուդակի սարը.
Թ. 12×20:

616. Նավահանգիստը.
Թ. 10,5×19,5:

617. «Սոկոլ» սարը հանգստի սան պլլածից
Թ. 19×21:

618. «Սոկոլ» սարի սեսաւանը.
Թ. 13×21,5:

619. «Նովի պիս»-ի սեսաւանը պլլածից.
Թ. 8×19,5:

620. Գեներալի ամրոցից.
Թ. 17×20:
621. Խորհի տեսարանը.
Թ. 18,5×21:
622. Սուրբազան շրջակայքում.
Թ. 19,5×21:

* * *

623. Սև ձովի ավեր Բարումիի մոտ.
Թ. 13,5×20,5:

1935 p.

624. Մաղկած դեղձենիներ վերայում.
Թ. 20,5×21:

- 625—626. Գարուն.
Կա. 25,5×30,5 և 20,5×21,5:

627. Վերա գետակը.
Փ. 23×17:

628. Այգի վերայում.
Կ. 24×30:

629. Այգում.
Փ. 21×24:

630. Նունուսյա (աղջկա գլուխ).
Կ. 30×28:

Ա Ն Հ Ա Յ Տ Տ Ա Ր Ի Ն Ե Ր Ի

631. Եղմիածնի վանքի բակում.
Կա. 30×36,5:

632. Բնորդունի.
Կ. 29×22:

633. Ալբում եսյուններով:
Թ. ջրան. 10,5×17.

634. Ալբում եսյուններով.
Թ. գուն. մատ. 9×13,5.

Ն Կ Ա Ր Ն Ե Ր

1896 p.

635. Գեղամկարչության, հարստապետության և բանդա-
կագործության դպրոցի առակերտական ցուցանան-
դեսի կատալոգի շապկանկարի ետքից:
Թ. ջրան. 26×20. աջ կողմում, ցածում, ստորա-
դրույթյուն. Ե. Татевосянц. Վ. Պոլենովի ան-
վան թանգարան, Պոլենովկա:

636. Մալլա Նասր—Եղիլիի տար ետեր.
Մոզաիկայի ետքից, Թ. ջրան. 16×39,5. աջ կող-
մում, ցածում, ստորադրույթյուն. Ե. Татевосянц.
Վ. Պոլենովի անվան թանգարան, Պոլենովկա:

90-ական թվականներ

637. Սարիկավ, Շիլեկին, Պոլենով, Վ. վասնեցով,
Լեվիտան.
Ուրվագծեր հիշողությամբ, Թ. մատ. 12×17,5.
աջ կողմում, ցածում, ստորադրույթյուն. Ե. Та-
тевосянц. Վ. Պոլենովի անվան թանգարան, Պո-
լենովկա:

638. Ռեպիլն, Պոլենով, Կ. Կորովին.
Ուրվագծեր հիշողությամբ, Թ. մատ. 12×7,5.
աջ կողմում, ցածում, ստորադրույթյուն. Ե. Та-
тевосянц.— Վ. Պոլենովի անվան թանգարան,
Պոլենովկա:

1910 թ.

639. «Հեփիաք հողակտարի մասին», իլլուստրացիա.
Թ. տուշ, վրձին. 22,5×31,5. աջ կողմում, ցածում, ստորագրութուն. E. Tatevossianz, 1910:

ՔՍՆԴՍԱԿԱԴՈՐՆՈՒԹՅՈՒՆ

1920 թ.

640. Քնած կինը.
Կլարց. 11×11×8:

1924 թ.

641. Ինքնադիմաբանդակ.
Փայտ, 29×18×19:

1928 թ.

- 642—643. Նկարչի հոր և մոր դիմաբանդակները.
Եսթիզ գերեզմանի հուշարձանի. Բարելյեֆ,
գիպս. 9×6:
644. Կինը լեռնխալի հետ.
Մայրիկա. 15×10,5×11:

1931 թ.

645. Առյուծ. (եգ).
Փայտ. 10×5,5×4:

1934 թ.

646. Կնոջ գլուխ.
Թեղյեֆ. փղտակը, 3,5×3:

647. Ինքնանկար.
Մոզաիկա գույնզգույն քարերից 1907 թ.,
36×40:

648. Գրքույկի դրոճմված կազմ.
Կաշի. 8,5×6:

649. Ա. Յա. Գոլովին. Յե. Մ. Թադեվոսյանի պորտբեմ.
Կտ. 52×32,5. աջ կողմում, ցածում, միացա-
ցիլը: Ա. Գ.:

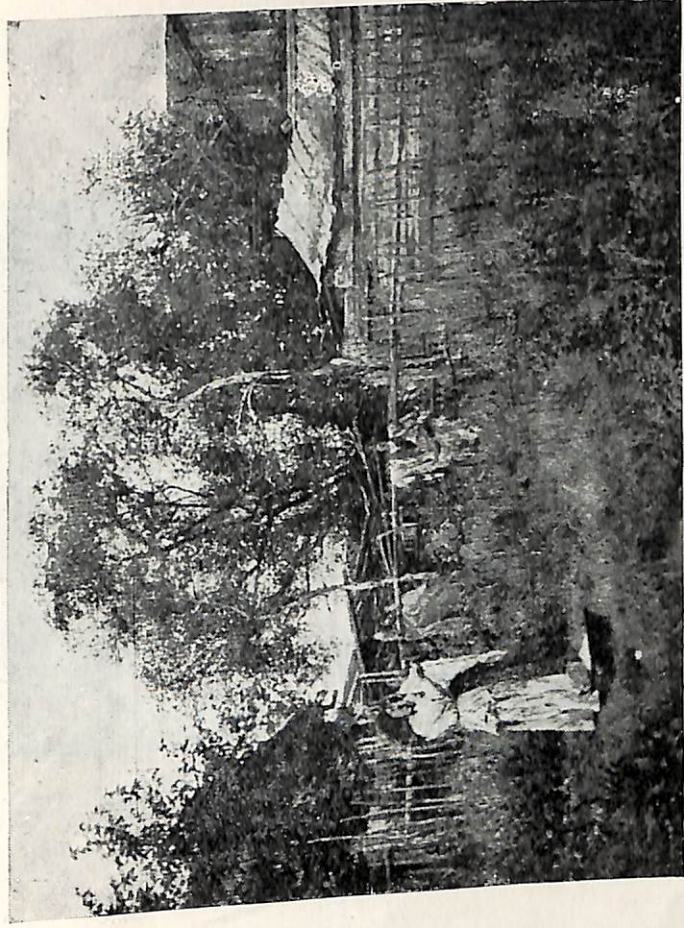
650. Ա. Յա. Գոլովին. Յե. Մ. Թադեվոսյանի պորտբեմ.
Փ. 17,5×26,5.— Վ. Պոլինովի անվան Թանգա-
րան, Պոլինովկա:

ԻԼՅՈՒՍՏՐԱՑԻԱՆԵՐ

Ռ. Մ. Սուրենյանի պարսեւն.

1891 թ.

Բագրոսկիս. Եջմուր.

1891 թ.

1905 p.

Իմ լեռագնդից.

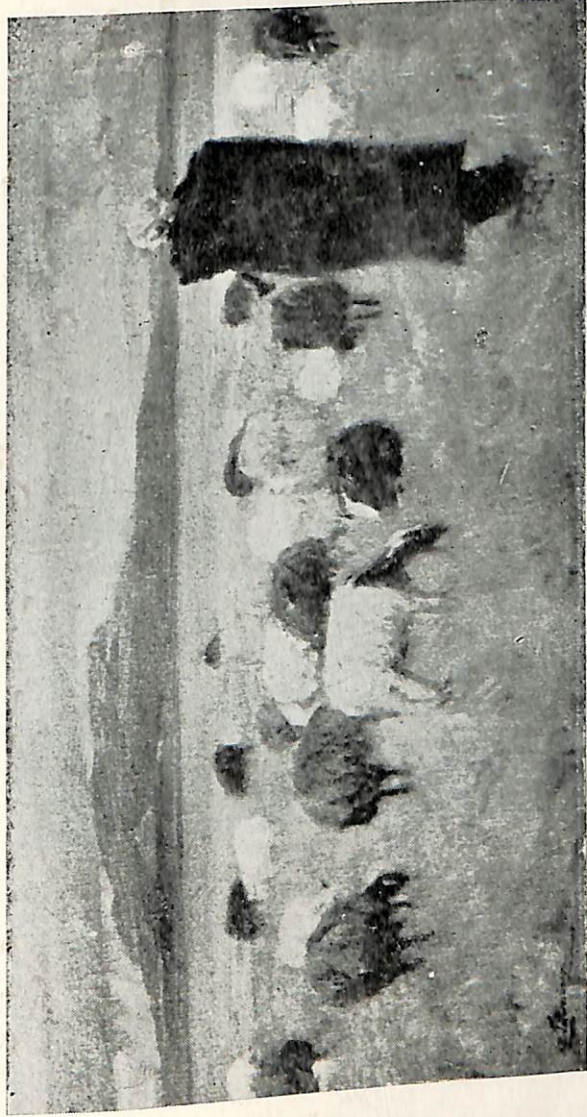
Զան-գյուլում. Եսկիզ.

1907 թ.

Brucquó.

1917 p

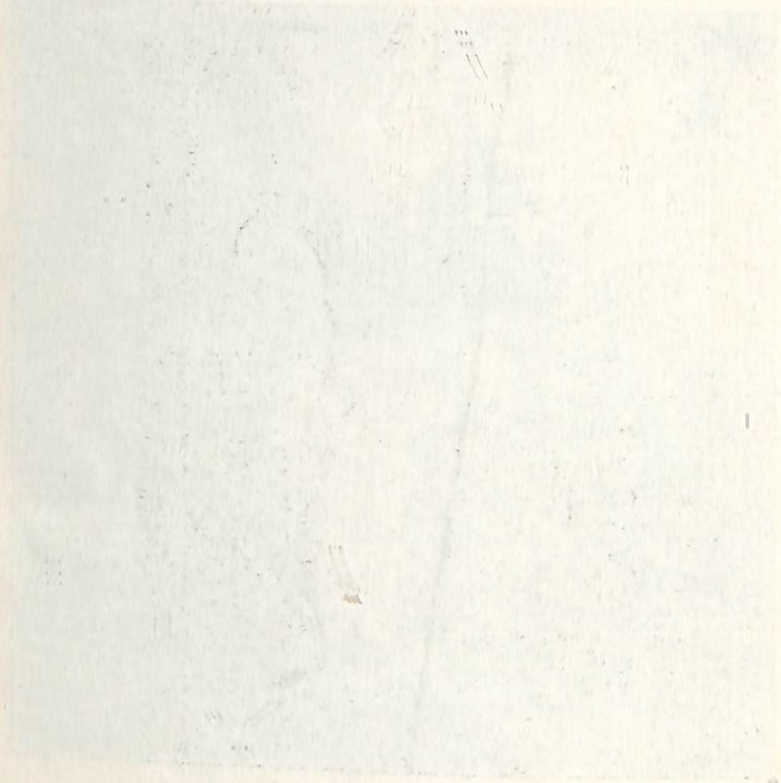
Հովիտը քաղցր էր.

1919 թ.

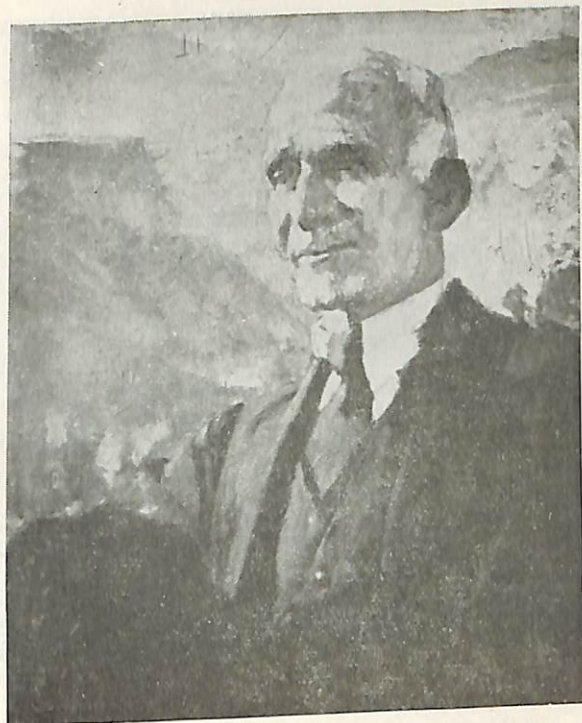
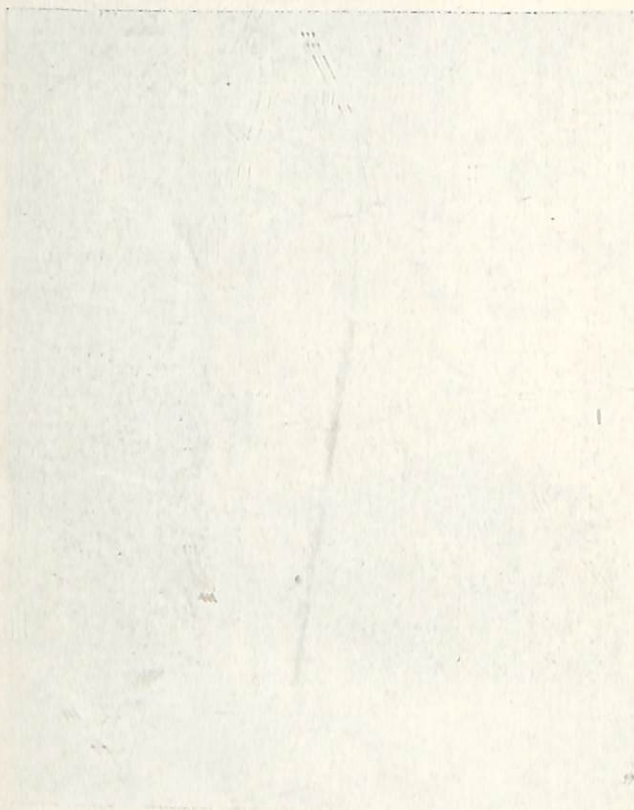
Մեր փոպոքը Վաղարշապատում.

1921 թ.

Մեր սնակը այգում. Երևույթ.

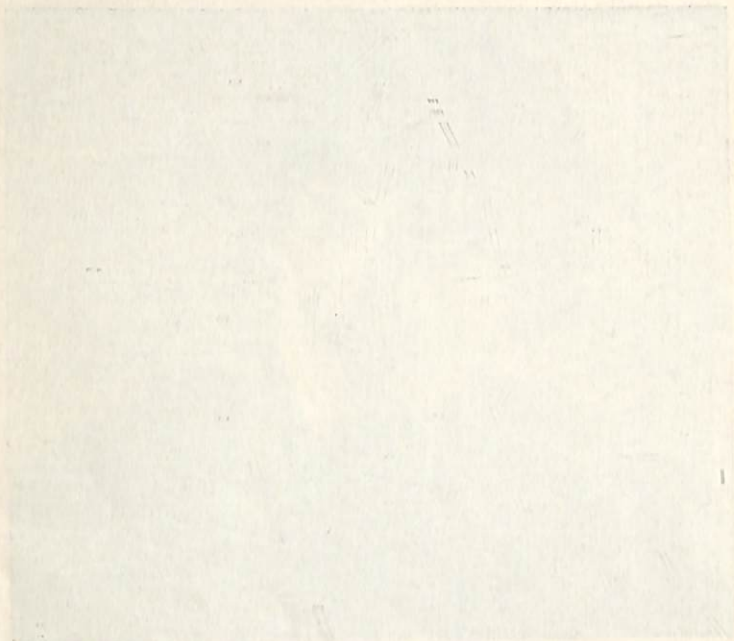
1980 թ.

Հովհաննես Թումանյանի պարսեփ.

1934 թ.

2001

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

Sp.